

KNF

KOMISJA
NADZORU
FINANSOWEGO

**NADZÓR
NAD SPRAWOZDAWCZOŚCIĄ FINANSOWĄ
EMITENTÓW PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH
PROWADZONY W 2017 ROKU**

**URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
WARSZAWA, LUTY 2018**

WYDZIAŁ RACHUNKOWOŚCI, DEPARTAMENT OFERT PUBLICZNYCH I INFORMACJI
FINANSOWEJ

SŁOWA KLUCZOWE: SPRAWOZDANIA FINANSOWE, EMITENCI PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH,
MSSF, WYMOGI INFORMACYJNE, ZASTRZEŻENIA FIRM AUDYTORSKICH, DZIAŁANIA
NADZORCZE

Spis treści

1.	WSTĘP	4
1.1.	Cel sporządzenia raportu	4
1.2.	Podstawa prawna sprawowania nadzoru nad sprawozdawczością finansową emitentów.....	5
2.	ZASADY I PRZEDMIOT ANALIZY OKRESOWEJ	6
3.	PODSTAWOWE DANE LICZBOWE DOTYCZĄCE PRZEPROWADZONEJ ANALIZY	8
4.	DZIAŁANIA NADZORCZE ZWIĄZANE Z ZAPEWNIENIEM ZGODNOŚCI SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH Z REGULACJAMI DOTYCZĄCYMI RAPORTOWANIA FINANSOWEGO.....	9
5.	ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZARZĄDÓW I RAD NADZORCZYCH ORAZ ROLA KOMITETÓW AUDYTU W ZAKRESIE SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ	10
6.	MODYFIKACJE OPINII I WNIOSKÓW ZAWARTYCH W SPRAWOZDANIACH Z BADANIA I RAPORTACH Z PRZEGLĄDU WYDANYCH PRZEZ FIRMY AUDYTORSKIE.....	11
7.	ZALECENIA WYDANE W WYNIKU ANALIZY SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH.....	24
8.	WYBRANE OBSZARY WYMAGAJĄCE POPRAWY ORAZ ZAGADNIENIA, NA KTÓRE NALEŻY ZWRÓCIĆ SZCZEGÓLNA UWAGĘ PRZY SPORZĄDZANIU SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH.....	33
8.1.	Jakość ujawnień	33
8.2.	Zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów	34
8.3.	Ryzyko płynności.....	35
8.4.	Wdrożenie MSSF 9, MSSF 15, MSSF 16 oraz MSSF 17	37
8.5.	Podatek odroczony	39
8.6.	Rozporządzenia Komisji Europejskiej ogłoszone w 2017 roku, przyjmujące zmiany do MSSF	40
8.7.	Jednolity elektroniczny format sprawozdawczy	42
9.	PODSUMOWANIE.....	42
	SPIS TABEL	44
	SPIS WYKRESÓW	44

1. WSTĘP

1.1. Cel sporządzenia raportu

Niniejszy raport stanowi podsumowanie działań Wydziału Rachunkowości Departamentu Ofert Publicznych i Informacji Finansowej (DPI/WR) Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF) w 2017 roku w zakresie nadzoru nad sprawozdawczością finansową emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do obrotu na rynku regulowanym, niebędących funduszami inwestycyjnymi. Podejmowane przez nas działania nadzorcze obejmują analizę sprawozdań finansowych¹ wybranych emitentów pod kątem oceny ich zgodności z obowiązującymi regulacjami dotyczącymi raportowania finansowego, w szczególności z wymogami MSSF² oraz podejmowanie odpowiednich środków służących eliminowaniu naruszeń obowiązków informacyjnych.

Przygotowujemy i publikujemy niniejszy raport na stronie internetowej Komisji Nadzoru Finansowego (KNF) w celu zaprezentowania użytkownikom sprawozdań finansowych, a także emitentom oraz biegłym rewidentom, rezultatów analizy okresowej, w tym najczęstszych braków i nieprawidłowości w zakresie stosowania zasad (polityki) rachunkowości i dokonywania ujawnień w sprawozdaniach finansowych. Powyższe powinno przyczynić się do spójnego stosowania odpowiednich ram sprawozdawczości finansowej oraz służyć osiągnięciu przez emitentów wyższego poziomu zgodności z wymogami dotyczącymi sprawozdawczości.

Należy podkreślić, że przepisy dotyczące obowiązków informacyjnych, w tym sprawozdawczości finansowej, należą do grupy uregulowań mających na celu ochronę jednej z fundamentalnych zasad rynku kapitałowego - zasady transparentności rynku. Wysokiej jakości, przejrzyste informacje finansowe są przydatne w procesie decyzyjnym podejmowanym przez inwestorów i innych użytkowników sprawozdań finansowych. Ułatwiają ocenę sytuacji majątkowej i finansowej, wyników działalności oraz dokonań emitentów i ich grup kapitałowych, a tym samym mają wpływ na zwiększenie zaufania inwestorów do sprawozdawczości finansowej. Natomiast nienależyte wykonywanie obowiązków informacyjnych powoduje brak powszechnego i równego dostępu do kompletnej i rzetelnej informacji, która jest czynnikiem o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia prawidłowości działania mechanizmów rynkowych. Brak przejrzystości informacji podważa zaufanie inwestorów do rynku.

Ponadto zwracamy uwagę, że raporty prezentujące podsumowanie analizy sprawozdań finansowych emitentów papierów wartościowych niebędących funduszami inwestycyjnymi, pod kątem oceny ich zgodności z obowiązującymi regulacjami dotyczącymi raportowania finansowego, opracowane w latach 2010-2016, dostępne są na stronie internetowej KNF³, w zakładce Publikacje i opracowania.

¹ pojęcie „sprawozdania finansowe” w tym raporcie obejmuje zarówno „jednostkowe” sprawozdania finansowe jak i skonsolidowane sprawozdania finansowe

² Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej oraz związane z nimi interpretacje ogłoszone w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej

³ <https://www.knf.gov.pl>

1.2. Podstawa prawna sprawowania nadzoru nad sprawozdawczością finansową emitentów

Poniżej przedstawiamy przepisy, które stanowią podstawę prowadzonego przez nas nadzoru nad sprawozdawczością finansową emitentów.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem kapitałowym⁴, do zadań KNF należy sprawowanie nadzoru nad działalnością podmiotów nadzorowanych oraz wykonywaniem przez te podmioty obowiązków związanych z ich uczestnictwem w obrocie na rynku kapitałowym, w zakresie określonym przepisami prawa.

Przepisy Dyrektywy Transparency⁵ stanowią, że organ nadzoru uprawniony jest m.in. do badania czy informacje, o których mowa w niniejszej dyrektywie, opracowane zostały zgodnie z odpowiednimi ramami sprawozdawczymi oraz do podejmowania odpowiednich działań w przypadku stwierdzenia naruszeń.

Zgodnie z motywem 16 preambuły Rozporządzenia 1606/2002⁶, Państwa Członkowskie są zobowiązane do podjęcia właściwych środków celem zapewnienia zgodności z międzynarodowymi standardami rachunkowości.

Nadzór prowadzimy również z uwzględnieniem regulacji wydanych przez ESMA (*European Securities and Markets Authority* – Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych). W 2014 r. weszły w życie Wytyczne nadzorcze ESMA⁷. Dokument ten zawiera wytyczne skierowane do właściwych organów nadzorczych, wydane na podstawie Rozporządzenia ustanawiającego ESMA⁸. Zgodnie z jego postanowieniami właściwe organy dokładają wszelkich starań, aby zastosować się do ww. Wytycznych. Wytyczne nadzorcze ESMA wskazują, że celem nadzoru nad informacją finansową jest przyczynienie się do spójnego stosowania ram sprawozdawczości finansowej, a przez to do przejrzystości informacji finansowych właściwych w procesie decyzyjnym podejmowanym przez inwestorów i innych użytkowników, podlegających wymogowi publikacji zgodnie z Dyrektywą Transparency. Nadzór nad informacją finansową, w myśl tych Wytycznych, obejmuje analizę zgodności informacji finansowych z ramami sprawozdawczości finansowej, podejmowanie odpowiednich środków w przypadku wykrycia naruszeń w trakcie procesu nadzoru zgodnie z regulacjami implementującymi przepisy Dyrektywy Transparency oraz podejmowanie innych środków, które są odpowiednie dla celów nadzoru.

⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym (t.jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1480, z późn. zm)

⁵ Dyrektywa 2004/109/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie harmonizacji wymogów dotyczących przejrzystości informacji o emitentach, których papiery wartościowe dopuszczane są do obrotu na rynku regulowanym oraz zmieniająca dyrektywę 2001/34/WE (Dz. Urz. UE L 390 z 31.12.2004 r., str. 38), z późn. zm.

⁶ Rozporządzenie (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie stosowania międzynarodowych standardów rachunkowości (Dz. Urz. WE nr L 243, z 11.9.2002 r., str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 29, str. 609), z późn. zm.

⁷ Wytyczne ESMA ws. nadzoru nad informacją finansową (ESMA/2014/1293pl, z dnia 28 października 2014 r. (dostępne w jęz. polskim na stronie internetowej: <https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/2014-esma-1293pl.pdf>)

⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1095/2010 z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Nadzoru (Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych), zmiany decyzji nr 716/2009/WE i uchylenia decyzji Komisji 2009/77/WE (Dz. Urz. UE L 331 z 15.12.2010 r., str. 8), z późn. zm.

2. ZASADY I PRZEDMIOT ANALIZY OKRESOWEJ

Analizę zgodności sprawozdawczości finansowej emitentów z odpowiednimi regulacjami dotyczącymi sprawozdawczości prowadziliśmy z uwzględnieniem Wytycznej 5 i Wytycznej 6 Wytycznych nadzorczych ESMA, wskazujących, że nadzór oparty powinien być na wyborze, z zastosowaniem modelu mieszanego uwzględniającego analizę ryzyka i pobieranie próbek lub podejście rotacyjne, a także, że w ramach działań organ nadzoru może stosować analizę pełną lub analizę pełną połączoną z tematyczną. Analiza okresowa obejmuje zarówno analizę wyselekcjonowanych sprawozdań finansowych jak i analizę na żądanie, w szczególności w sytuacji gdy inna komórka organizacyjna UKNF w toku prowadzonych czynności zwraca się z prośbą o stanowisko.

W 2017 roku przeprowadziliśmy analizę rocznych sprawozdań finansowych sporządzonych za rok obrotowy 2016 oraz śródrocznych sprawozdań finansowych sporządzonych za okresy roku obrotowego 2017 przez emitentów papierów wartościowych niebędących funduszami inwestycyjnymi, pod kątem oceny ich zgodności z obowiązującymi regulacjami dotyczącymi raportowania finansowego, w szczególności z wymogami MSSF. Prowadzone przez nas działania nadzorcze obejmowały również przypadki analizy sprawozdań finansowych za okresy wcześniejsze od wyżej wymienionych. W raporcie uwzględniliśmy także wyniki przeprowadzonych przez nas analiz historycznych informacji finansowych podmiotów ubiegających się o zatwierdzenie prospektu emisyjnego.

Przy wyborze sprawozdań finansowych emitentów do analizy okresowej w 2017 roku utrzymaliśmy, podobnie jak w poprzednich latach, wysoki priorytet przyznany kryterium występowania zastrzeżeń w sprawozdaniach z badania sprawozdań finansowych, odmowy wyrażenia opinii lub wyrażenia opinii negatywnej. Uwzględniliśmy również występowanie zastrzeżeń w raportach z przeglądu półrocznych sprawozdań finansowych lub odmowy wyrażenia wniosku.

Ponadto, przy wyborze sprawozdań finansowych emitentów do analizy okresowej prowadzonej w 2017 roku, wzięliśmy pod uwagę również emitentów, w przypadku których wystąpiło zagrożenie lub brak kontynuacji działalności. Dotyczy to przede wszystkim emitentów, którzy złożyli lub wobec których złożono wniosek restrukturyzacyjny lub wniosek o ogłoszenie upadłości, a także w przypadku których w sprawozdaniach z badania sprawozdań finansowych lub raportach z przeglądu skróconych sprawozdań finansowych wystąpiły: zastrzeżenia lub odmowy wyrażenia opinii / wniosku związane z zagrożeniem kontynuacji działalności lub uzupełniające objaśnienia odnośnie możliwego zagrożenia kontynuacji działalności.

Ponadto w procesie oceny zgodności sprawozdań finansowych emitentów z obowiązującymi regulacjami dotyczącymi raportowania finansowego uwzględniliśmy europejskie wspólne priorytety nadzorcze, określone w ramach ESMA w celu wzmocnienia przejrzystości oraz właściwego i spójnego stosowania MSSF. Tematyka europejskich wspólnych priorytetów nadzorczych odnoszących się do sprawozdań finansowych za 2016 rok dotyczyła:

- Prezentacji oraz ujawniania informacji związanych z efektywnością finansową

ESMA wskazała m.in. nowe przepisy par. 55A oraz 85A MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych* dotyczące prezentowanych w sprawozdaniach finansowych pozycji, grup pozycji i sum częściowych. Ponadto zaznaczyła, że szczególna uwaga powinna zostać poświęcona prezentacji zysku przypadającego na jedną akcję oraz ujawnieniom wymaganym przez MSSF 8.

- Odróżniania instrumentów kapitałowych od zobowiązań finansowych na gruncie MSR 32

ESMA zwróciła uwagę na par. 15, 16, 22 oraz 25 MSR 32 dotyczące klasyfikacji instrumentów finansowych jako kapitał bądź zobowiązanie. Wskazała również, że zastosowanie mają par. 117 lit. b) oraz par. 122 MSR 1, które wymagają ujawnienia zasad (polityki) rachunkowości oraz osądów dokonanych przez kierownictwo jednostki, w tym dotyczących klasyfikacji instrumentów finansowych.

- Ujawniania informacji na temat wpływu nowych standardów na sprawozdania finansowe sporządzone zgodnie z MSSF

ESMA wskazała przepis par. 30 MSR 8 *Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów*, wymagający ujawnień dotyczących nowych standardów, które nie weszły jeszcze w życie w kontekście MSSF 9 *Instrumenty finansowe*, MSSF 15 *Przychody z umów z klientami* oraz MSSF 16 *Leasing*.

Należy zaznaczyć, że w związku z opublikowaniem przez ESMA europejskich wspólnych priorytetów nadzorczych w odniesieniu do sprawozdań finansowych za rok 2017, w bieżącym roku analizą zostaną objęte następujące zagadnienia:

- ujawnienia dotyczące oczekiwanego wpływu implementacji nowych standardów w okresie ich początkowego zastosowania (tzn. MSSF 9 *Instrumenty finansowe*, MSSF 15 *Przychody z umów z klientami* i MSSF 16 *Leasing*),
- szczególne kwestie dotyczące ujęcia, wyceny i ujawnień wynikających z MSSF 3 *Połączenia jednostek*,
- szczególne kwestie wynikające z MSR 7 *Sprawozdanie z przepływów pieniężnych*.

Chcielibyśmy jednak podkreślić, że poza ww. obszarami, analiza sprawozdań finansowych przeprowadzana w bieżącym roku będzie również odpowiednio uwzględniała priorytety nadzorcze ESMA z poprzednich lat (tj. opublikowane w latach 2012-2016).

Informujemy, że publiczne stanowiska ESMA zawierające europejskie wspólne priorytety nadzorcze w odniesieniu do sprawozdań za poszczególne lata dostępne są, wraz z tłumaczeniami na język polski, na stronie internetowej KNF⁹, w zakładce Dla rynku / Regulacje i praktyka / Dokumenty ESMA.

⁹<https://www.knf.gov.pl>

3. PODSTAWOWE DANE LICZBOWE DOTYCZĄCE PRZEPROWADZONEJ ANALIZY

W związku z prowadzoną analizą sprawozdań finansowych pod kątem ich zgodności z obowiązującymi emitentów regulacjami dotyczącymi raportowania finansowego, w szczególności MSSF, w 2017 roku przeanalizowaliśmy sprawozdania finansowe 103 emitentów (dla porównania, w 2016 roku analizie podlegały sprawozdania finansowe 112 emitentów, a w 2015 roku – 101 emitentów).

Tabela 1. Liczba emitentów, których sprawozdania finansowe podlegały analizie okresowej w latach 2015-2017

rok	Liczba emitentów z rynku regulowanego (GPW w Warszawie i BondSpot)* na koniec roku	Liczba emitentów, których sprawozdania finansowe podlegały analizie	Udział w łącznej liczbie emitentów z rynku regulowanego*
2017	456	103	22,6 %
2016	456	112	24,6 %
2015	455	101	22,2%

* podana liczba nie obejmuje notowanych na rynku regulowanym funduszy inwestycyjnych zamkniętych oraz emitentów dla których Rzeczpospolita Polska jest państwem przyjmującym.

Wykres 1. Liczba emitentów, których roczne sprawozdania finansowe / śródroczne sprawozdania finansowe zostały poddane analizie okresowej w latach 2015-2017

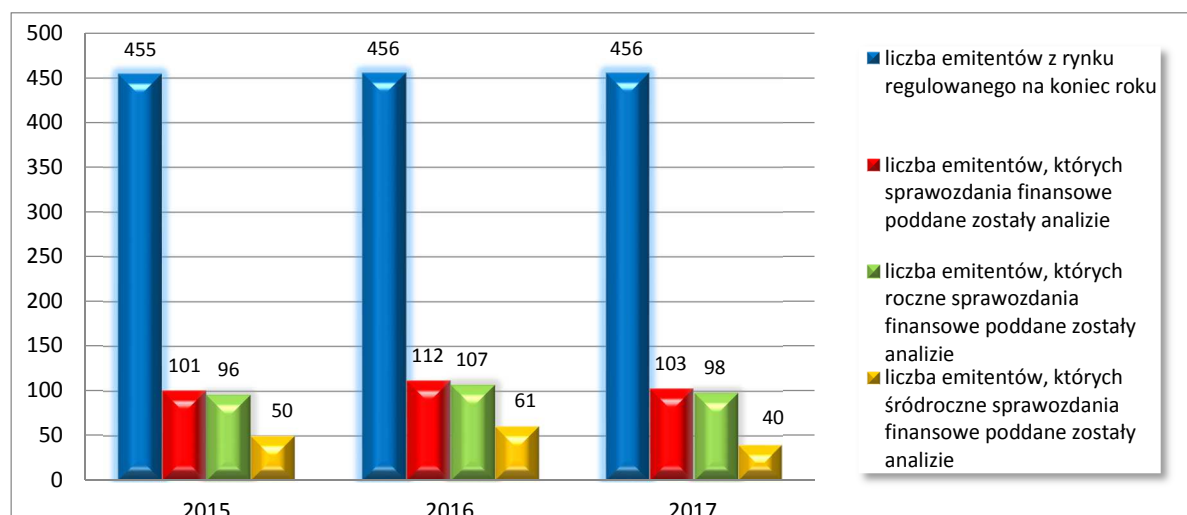

Tabela 2. Liczba emitentów, których sprawozdania finansowe zostały poddane analizie okresowej w 2017 roku, w podziale na rodzaj analizy

Rodzaj analizy	Liczba emitentów
Analiza pełna	25
Analiza tematyczna	73
Analiza sprawdzająca	5
razem	103

Komentarz:

Analiza pełna – analiza całego sprawozdania finansowego, mająca na celu identyfikację wszelkich braków lub nieprawidłowości.

Analiza tematyczna – analiza ograniczona do zakresu dotyczącego pewnych zagadnień, zastosowania określonych MSSF (np. analiza wybranych pozycji lub części sprawozdania finansowego),

Analiza sprawdzająca – weryfikacja kolejnych sprawozdań finansowych tylko pod kątem poprawy ujawnień, w szczególności w przypadku przekazania danemu emitentowi zaleceń. Podana liczba odzwierciedla weryfikacje zakończone pozytywnie, w przypadku których nie wystąpiła potrzeba szerszej analizy.

W 2017 r. w ramach prowadzonego nadzoru nad sprawozdawczością finansową emitentów przeanalizowanych zostało łącznie 229 sprawozdań finansowych (w tym skonsolidowanych).

4. DZIAŁANIA NADZORCZE ZWIĄZANE Z ZAPEWNIENIEM ZGODNOŚCI SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH Z REGULACJAMI DOTYCZĄCYMI RAPORTOWANIA FINANSOWEGO

W związku z analizą sprawozdań finansowych może wystąpić konieczność uzyskania dodatkowych wyjaśnień odnośnie potencjalnych nieprawidłowości w analizowanych sprawozdaniach. W takich przypadkach, na podstawie art. 68 ust. 1 ustawy o ofercie publicznej¹⁰ KNF lub jej upoważniony przedstawiciel może zażądać od emitentów (od zarządów i odpowiednio od rad nadzorczych) niezwłocznego udzielenia informacji i wyjaśnień w celu umożliwienia wykonywania nadzoru nad sposobem wykonywania przez nich obowiązków informacyjnych. W uzasadnionych przypadkach pytania kierowane są również do firmy audytorskiej dokonującej badania / przeglądu sprawozdań finansowych (art. 68 ust. 2 ww. ustawy).

Począwszy od połowy 2016 r. uzyskał nowe uprawnienie nadzorcze. Na podstawie art. 68 ust. 5 ustawy o ofercie publicznej, KNF lub jej upoważniony przedstawiciel może wydać zalecenia w stosunku do emitenta w celu zaprzestania naruszania obowiązków informacyjnych. Wydanie zalecenia służy temu, aby emitent, poprzez odpowiednią korektę danego sprawozdania finansowego lub w następnych sprawozdań finansowych, mógł możliwie szybko taką niezgodność wyeliminować i zapewnić, by użytkownik sprawozdania finansowego miał dostęp do prawidłowych i pełnych informacji. Wykonanie zaleceń jest monitorowane. W drugiej połowie 2016 r. skorzystano z uprawnienia wydania zaleceń 9 razy. W trakcie roku 2017 wydanych zostało 46 zaleceń w stosunku do 42 emitentów. Rozdział 6

¹⁰ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (t. jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1639 z późn. zm.)

tego raportu przedstawia zagadnienia, do których odnosiliśmy się w wydanych w 2017 r. zaleceniach.

W uzasadnionych przypadkach następuje wszczęcie postępowania administracyjnego w związku z przesłankami naruszenia przepisów w zakresie sprawozdawczości finansowej. KNF, zgodnie z art. 96 ust. 1e ustawy o ofercie publicznej, może podjąć decyzję o nałożeniu kary pieniężnej (do wysokości 5 000 000 zł albo kwoty stanowiącej równowartość 5% całkowitego rocznego przychodu wykazanego w ostatnim zbadanym sprawozdaniu finansowym za rok obrotowy, jeżeli przekracza ona 5 000 000 zł) albo wykluczeniu papierów wartościowych emitenta z obrotu na rynku regulowanym albo zastosować obie sankcje łącznie. Podejmując powyższą decyzję, KNF może dodatkowo, na mocy art. 96 ust. 3 ustawy o ofercie zobowiązać emitenta do niezwłocznego opublikowania wymaganych informacji w dwóch dziennikach ogólnopolskich lub przekazania ich do publicznej wiadomości w inny sposób lub dokonania zmiany opublikowanych sprawozdań finansowych.

Należy podkreślić, że w przypadku konieczności dokonania przez emitenta korekty raportu okresowego w związku z wystąpieniem nieprawidłowości, w tym niezgodności z MSSF, tryb jej dokonania określa Rozporządzenie w sprawie informacji bieżących i okresowych¹¹.

W związku z analizą sprawozdań finansowych / historycznych informacji finansowych podmiotów ubiegających się o zatwierdzenie prospektu emisyjnego, do emitentów przekazywane są uwagi w celu uzyskania wyjaśnień lub skorygowania informacji finansowych zawartych w prospekcie.

5. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZARZĄDÓW I RAD NADZORCZYCH ORAZ ROLA KOMITETÓW AUDYTU W ZAKRESIE SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ

Zwracamy uwagę, że na członkach zarządów i rad nadzorczych spoczywa odpowiedzialność za zapewnienie, aby sprawozdania finansowe oraz sprawozdania z działalności spełniały wymagania przewidziane przepisami prawa.

Zgodnie z art. 4a ustawy o rachunkowości¹² kierownik jednostki oraz członkowie rady nadzorczej lub innego organu nadzorującego jednostki są zobowiązani do zapewnienia, aby sprawozdanie finansowe, skonsolidowane sprawozdanie finansowe, sprawozdanie z działalności oraz sprawozdanie z działalności grupy kapitałowej spełniały wymagania przewidziane w ustawie (a zatem również wymogi MSSF).

W przypadku niesporządzania sprawozdań finansowych, sporządzenia ich niezgodnie z przepisami lub zawarcia w tych sprawozdaniach nierzetelnych danych osoby te podlegają grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 2, albo obu tym karom łącznie (art. 77 pkt 2 ustawy o rachunkowości).

¹¹ Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych oraz warunków uznawania za równoważne informacji wymaganych przepisami prawa państwa niebędącego państwem członkowskim (t. jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 133, z późn. zm.)

¹² Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t. jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 2342, z późn. zm.)

Również ustawa o ofercie publicznej przewiduje sankcje dla członków zarządów i rad nadzorczych za naruszenie obowiązków sprawozdawczych. W myśl art. 96 ust. 6 pkt 2 tej ustawy za naruszenie obowiązków wynikających z przepisów dotyczących raportów okresowych KNF może nałożyć na członka zarządu spółki publicznej karę pieniężną do wysokości 1 000 000 zł. Zgodnie z art. 96 ust. 6a pkt 2 ww. ustawy członek rady nadzorczej w przypadku rażącego naruszenia obowiązków sprawozdawczych może zostać ukarany karą pieniężną do wysokości 100 000 zł. Natomiast odpowiedzialność karna osób odpowiedzialnych za podawanie nieprawdziwych danych lub zatajenie prawdziwych danych w informacjach okresowych przekazywanych do publicznej wiadomości, została określona w art. 100 ww. ustawy.

W zapewnieniu wysokiej jakości sprawozdań finansowych ważną rolę odgrywają również komitety audytu. Obowiązek tworzenia komitetu audytu przez Jednostki Zainteresowania Publicznego¹³ (JZP) istnieje w Polsce od 2009 r., jednakże ich rola i odpowiedzialność zostały znacznie wzmocnione w ustawie o biegłych rewidentach¹⁴, implementującej Dyrektywę 2014/56/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. zmieniającą dyrektywę 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych oraz Rozporządzenia w sprawie ustawowych badań sprawozdań finansowych JZP¹⁵. Zgodnie z przepisami ww. ustawy w skład komitetu audytu wchodzi przynajmniej trzech członków, z czego przynajmniej jeden posiada wiedzę i umiejętności w zakresie rachunkowości lub badania sprawozdań finansowych, od członków komitetu audytu wymaga się również posiadania wiedzy i umiejętności z zakresu branży, w której działa JZP. Większość członków komitetu audytu, w tym jego przewodniczący, jest niezależna od danej JZP (warunki niezależności są określone ustawowo). W mniejszych JZP zadania komitetu audytu mogą zostać powierzone radzie nadzorczej lub innemu organowi nadzorcemu lub kontrolnemu. Do zadań komitetu audytu należy w szczególności monitorowanie procesu sprawozdawczości finansowej i rewizji finansowej, systemów kontroli wewnętrznej i systemów zarządzania ryzykiem oraz audytu wewnętrznego, a także kontrolowanie i monitorowanie niezależności biegłego rewidenta i firmy audytorskiej.

6. MODYFIKACJE OPINII I WNIOSKÓW ZAWARTYCH W SPRAWOZDANIACH Z BADANIA I RAPORTACH Z PRZEGLĄDU WYDANYCH PRZEZ FIRMY AUDYTORSKIE

W odniesieniu do sprawozdań finansowych za rok obrotowy 2016 zaobserwowaliśmy spadek łącznej liczby emitentów z zastrzeżeniami lub odmową wyrażenia opinii w porównaniu do roku poprzedniego, przy czym należy zauważyć, że spadła liczba emitentów, których sprawozdania z badania sprawozdań finansowych zawierały zastrzeżenia (z 29 do 22

¹³ Przez jednostki zainteresowania publicznego rozumie się również emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do obrotu na rynku regulowanym państwa Unii Europejskiej, mających siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których sprawozdania finansowe objęte są obowiązkiem badania ustawowego

¹⁴ Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Dz. U. poz. 1089)

¹⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 537/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie szczegółowych wymogów dotyczących ustawowych badań sprawozdań finansowych jednostek interesu publicznego, uchylające decyzję Komisji 2005/909/WE (Dz. Urz. UE L 158 z 27.05.2014 r., str. 77)

emitentów), natomiast wzrosła liczba emitentów, którzy otrzymali odmowę wyrażenia opinii przez firmę audytorską (z 8 do 11 emitentów). W przypadku raportów okresowych śródrocznych zwracamy uwagę na spadek udziału emitentów z zastrzeżeniami lub odmową wyrażenia wniosku w raporcie z przeglądu w odniesieniu do sprawozdań finansowych za I półrocze 2017 r. w porównaniu do roku poprzedniego. W tym przypadku zmniejszyła się liczba emitentów, u których raporty z przeglądu zawierały zastrzeżenia (z 24 do 16 emitentów), a liczba odmów wyrażenia wniosku w raporcie z przeglądu pozostała na tym samym poziomie co rok wcześniej (7 emitentów).

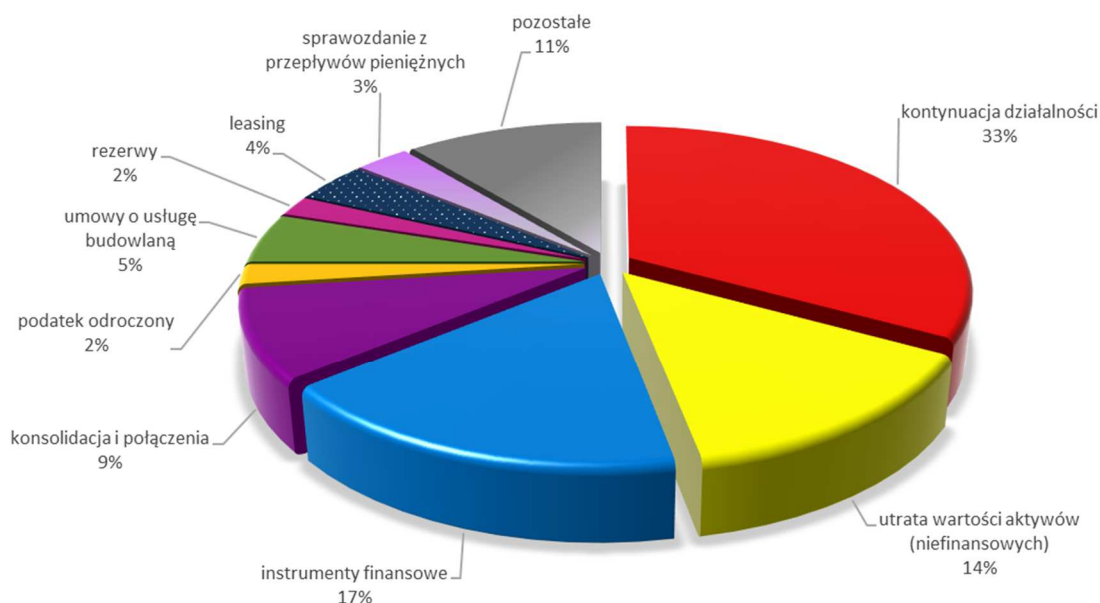
Zastrzeżenia w sprawozdaniach z badania sprawozdań finansowych za rok obrotowy 2016 i raportach z przeglądu sprawozdań finansowych za I półrocze roku obrotowego 2017 występowały najczęściej u emitentów m.in. z sektorów: przemysł elektromaszynowy, informatyka, budownictwo, telekomunikacja i nieruchomości, natomiast odmowy wyrażenia opinii o sprawozdaniu finansowym za ww. okres dotyczyły najczęściej emitentów z sektorów: informatyka, drewno i papier, ochrona zdrowia (szpitale i przychodnie oraz produkcja leków), recykling oraz paliwa i gaz.

Tabela 3. Liczba emitentów z zastrzeżeniami lub odmową wyrażenia opinii w odniesieniu do rocznych sprawozdań finansowych za lata obrotowe 2014-2016

Liczba emitentów	rok 2014	rok 2015	rok 2016
Opinie z zastrzeżeniami	20	29	22
Odmowy wyrażenia opinii	10	8	11
RAZEM	30	37	33
Liczba emitentów na koniec roku obrotowego*	441	455	456
Udział w liczbie emitentów na koniec roku obrotowego	7%	8%	7%

* podana liczba nie obejmuje notowanych na rynku regulowanym funduszy inwestycyjnych zamkniętych oraz emitentów dla których Rzeczpospolita Polska jest państwem przyjmującym

Wykres 2. Tematyka zastrzeżeń zawartych w sprawozdaniach z badania sprawozdań finansowych za rok obrotowy 2016

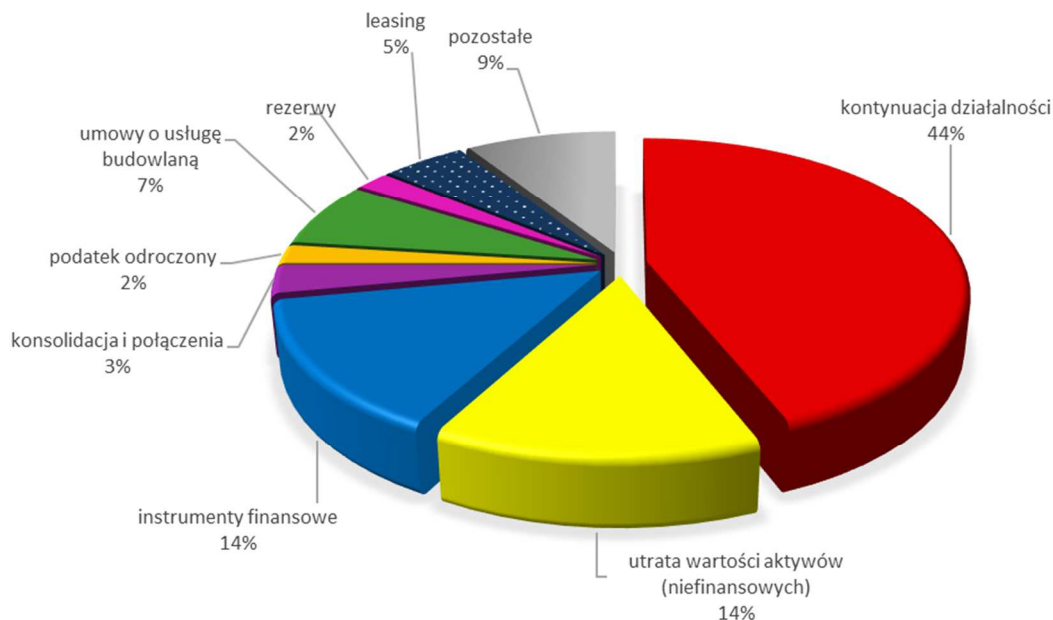
Komentarz: W przypadku gdy zastrzeżenie wystąpiło w sprawozdaniu z badania skonsolidowanego sprawozdania finansowego oraz sprawozdaniu z badania sprawozdania finansowego emitenta, w wykresie zostało uwzględnione tylko raz. Wykres nie uwzględnia sprawozdań z badania zawierających odmowę wyrażenia opinii. Na udział procentowy ma wpływ częstotliwość wystąpienia danego zagadnienia w zastrzeżeniach, natomiast w poniższym opisie zagadnień, z którymi związane były zastrzeżenia, poszczególne tematy zostały przedstawione tylko raz.

Tabela 4. Liczba emitentów z zastrzeżeniami lub odmową wyrażenia wniosku w raporcie z przeglądu w odniesieniu do sprawozdań finansowych za I półrocze lat obrotowych 2015-2017

Liczba emitentów	I półrocze 2015	I półrocze 2016	I półrocze 2017
Raporty z zastrzeżeniami	21	24	16
Odmowy wyrażenia wniosku	11	7	7
RAZEM	32	31	23
Liczba emitentów na koniec poprzedniego roku obrotowego*	441	455	456
Udział w liczbie emitentów na koniec poprzedniego roku obrotowego	7%	7%	5%

* podana liczba nie obejmuje notowanych na rynku regulowanym funduszy inwestycyjnych zamkniętych oraz emitentów dla których Rzeczpospolita Polska jest państwem przyjmującym

Wykres 3. Tematyka zastrzeżeń zawartych w raportach z przeglądu sprawozdań finansowych emitentów za I półrocze roku obrotowego 2017

Komentarz: W przypadku gdy zastrzeżenie wystąpiło w raporcie z przeglądu skonsolidowanego sprawozdania finansowego oraz w raporcie z przeglądu sprawozdania finansowego emitenta, w wykresie zostało uwzględnione tylko raz. Wykres nie uwzględnia raportów z przeglądu zawierających odmowę wyrażenia wniosku. Na udział procentowy wpływ ma częstotliwość wystąpienia danego zagadnienia w zastrzeżeniach, natomiast w poniższym opisie zagadnień, z którymi związane były zastrzeżenia, poszczególne tematy zostały przedstawione tylko raz.

Z analizy tematów występujących w zastrzeżeniach i odmowach wynika, że w kolejnych okresach powtarzają się zagadnienia z podanych obszarów. Jako najczęściej pojawiające się należy wyodrębnić przede wszystkim: kontynuację działalności, instrumenty finansowe (w tym z zakresu utraty wartości) oraz utratę wartości aktywów niefinansowych. Należy przy tym zauważyć, że obszary te są ze sobą silnie powiązane, gdyż zagrożenia bądź niepewności dotyczące kontynuacji działalności wpływają na wzrost ryzyk związanych z instrumentami finansowymi oraz na wartość posiadanych przez jednostkę aktywów zarówno finansowych jak i niefinansowych, najczęściej skutkując utratą ich wartości. Z drugiej strony, utrata wartości znaczących składników aktywów bądź wzrost np. ryzyka płynności przekładają się na zwiększenie zagrożenia dla kontynuacji działalności. Związek z kontynuacją działalności występuje również w odniesieniu do aktywów z tytułu podatku odroczony, który to temat podobnie jak w latach ubiegłych pojawił się w zastrzeżeniach i odmowach.

W celu zwrócenia szczególnej uwagi emitentom na konieczność osiągnięcia zgodności z obowiązującymi regulacjami dotyczącymi raportowania finansowego, w szczególności z wymogami MSSF, przedstawiamy poniżej zagadnienia, do których odnosiły się zastrzeżenia / odmowy wydania opinii zawarte w sprawozdaniach z badania sprawozdań finansowych emitentów za rok obrotowy 2016 oraz zastrzeżenia / odmowy wyrażenia wniosku zawarte

w raportach z przeglądu sprawozdań finansowych za I półrocze roku obrotowego 2017. Zagadnienia te zostały pogrupowane w sposób ułatwiający odnalezienie określonej tematyki.

ODMOWY WYRAŻENIA OPINII / WNIOSKU

Sprawozdania z badania zawierające odmowę wyrażenia opinii lub raporty z przeglądu zawierające odmowę wyrażenia wniosku zostały wydane w związku z istnieniem zagrożenia co do możliwości kontynuacji działalności przez emitentów. Poniżej prezentujemy wybrane okoliczności wskazane przez biegłych rewidentów w takich sprawozdaniach / raportach:

- sporządzenie sprawozdania finansowego przy braku założenia kontynuacji działalności;
- brak ujawnienia informacji uzasadniających przyjęcie założenia kontynuacji działalności, brak możliwości uzyskania przez biegłego rewidenta wystarczających i odpowiednich dowodów uzasadniających przyjęcie takiego założenia, w tym nie udostępniono planu restrukturyzacyjnego (por. par. 25-26 MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*);
- złożenie do sądu wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego w związku z wszczęciem przez bank postępowania egzekucyjnego; brak spłaty zobowiązań budżetowych; brak możliwości potwierdzenia przez biegłego rewidenta możliwości zatwierdzenia planu restrukturyzacji i jego realizacji i wystarczającej pewności, że emitent będzie w stanie zrestrukturyzować zadłużenie i kontynuować działalność w dającej się przewidzieć przyszłości;
- uchylene przez sąd układu przyjętego w postępowaniu upadłościowym - wniesienie zażalenia przez zarząd;
- brak możliwości wypełnienia zobowiązań z tytułu wyemitowanych obligacji oraz duża niepewność co do realizacji tych zobowiązań, rozważanie przez zarząd możliwości wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego - brak perspektyw co do doinwestowania jednostki zależnej (posiadającej sporne należności) oraz brak pozytywnych przesłanek co do rozliczenia sprzedaży akcji;
- konieczność zwołania WZA na podstawie art. 397 ksh w związku z tym, że suma poniesionych strat w latach poprzednich oraz straty za bieżący rok obrotowy przewyższa kapitał rezerwowy oraz 1/3 kapitału zakładowego;
- znaczny poziom niepewności co do przetrwania spółki w związku z wydaniem przez KNF decyzji o bezterminowym wykluczeniu akcji emitenta z obrotu na rynku regulowanym GPW - zdaniem biegłego rewidenta ogranicza to w dużym stopniu możliwość pozyskania nowych inwestorów oraz utrudni negocjacje z wierzycielami dotyczące konwersji długu na kapitał, co skutkuje niemożnością oceny w zakresie kontynuacji działalności;
- istotne ograniczenie możliwości kontynuowania działalności bez pozyskania dodatkowych, zewnętrznych źródeł finansowania, ostatecznego rozliczenia i uzyskania środków ze sprzedaży udziałów w jednostce zależnej oraz ostatecznego porozumienia z bankami finansującymi;

- zawieszenie działalności przez jednostkę zależną, której przychody stanowiły 99,9% przychodów grupy, co w efekcie oznacza zawieszenie dotychczasowej działalności operacyjnej przez grupę kapitałową;
- utrata kontroli nad wszystkimi jednostkami zależnymi;
- brak zgodności z MSSF co najmniej w zakresie składu grupy kapitałowej w związku z nieobjęciem przez jednostkę dominującą skróconym półrocznym skonsolidowanym sprawozdanie finansowym (na dzień 30.06.2017 r. oraz w zakresie danych porównawczych na dzień 31.12.2016 r.) jednostek zależnych wchodzących w skład grupy kapitałowej, w których rozpoznała utratę kontroli; jako przesłankę podano niefunkcjonowanie organów zarządczych i nadzorczych tych jednostek w związku z rezygnacją jej członków z pełnienia powierzonych im funkcji, co w świetle przepisów MSSF 10 nie stanowi przesłanki do uznania, że spółka utraciła nad nimi kontrolę; biegły rewident nie był w stanie ustalić łącznego wpływu nieobjęcia konsolidacją jednostek zależnych na elementy skróconego półrocznego skonsolidowanego sprawozdania finansowego;
- wysokie ryzyko utraty wartości składników aktywów w postaci inwestycji w jednostkach podporządkowanych oraz pozostałych aktywów finansowych (w tym pożyczki udzielonej jednostce zależnej) w związku z sytuacją tych jednostek;
- podjęcie działań prawnych przez bank finansujący przeterminowany kredyt zaciągnięty przez jednostkę zależną, zapewniających uzyskanie tytułu egzekucyjnego na posiadanym przez tę jednostkę zależną kontrakcie;
- nieutworzenie odpisów aktualizujących wartość aktywów, w tym środków trwałych;
- brak możliwości przeprowadzenia wycen, gdyż wszystkie działki będące w posiadaniu emitenta są objęte egzekucją komorniczą i wyceny są dokonywane przez komorników prowadzących egzekucję, a przybicia ceny dokonuje sąd (ostateczną cenę zarząd emitenta uzyskuje dopiero po otrzymaniu postanowienia sądu o przybiciu ceny);
- brak możliwości weryfikacji zasadności utworzenia rezerw na zobowiązania;
- brak możliwości potwierdzenia przez biegłego rewidenta prawidłowości metod wyceny zapasów;
- istotna niepewność dotycząca możliwości rozliczenia aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego (ze względu na niepewność przyszłych dochodów, ze względu na zawieszenie prowadzenia działalności operacyjnej);
- niepewność co do rozstrzygnięcia toczących się postępowań podatkowych oraz kontrolnych dotyczących prawidłowości rozliczeń podatku VAT, w których stroną jest jednostka dominująca - w przypadku niekorzystnego rozstrzygnięcia spółka może być zobligowana do zapłaty i istnieje niepewność czy będzie w stanie je uregulować;
- otrzymanie zawiadomienia o wypełnieniu przez emitenta weksla in blanco tytułem zobowiązań z umowy leasingu i dzierżawy budynku; brak możliwości ustalenia

ostatecznego salda zobowiązań wobec wydierżawiającego/leasingodawcy bez ostatecznego rozliczenia ceny sprzedaży budynku;

- znaczne obniżenie wartości kapitałów grupy na koniec okresu sprawozdawczego w porównaniu do końca roku poprzedniego ze względu na wypłacone dywidendy;
- konieczność zaprezentowania i ujawnienia danych finansowych jednostki zależnej jako działalność zaniechana zgodnie z MSSF 5 *Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana*” w związku z podjęciem przez jednostkę dominującą w I półroczu 2017 r. aktywnych działań zmierzających do sprzedaży udziałów tej jednostki;
- nieudostępnienie biegłemu rewidentowi:
 - dokumentów dotyczących wycen aktywów (np. nieruchomości inwestycyjnych, aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego),
 - dokumentów potwierdzających weryfikację wartości aktywów pod kątem utraty wartości (np. rzeczowe aktywa trwałe, środki trwałe w budowie),
 - dokumentacji dotyczącej przebiegu i rozliczenia skutków likwidacji placówek sklepowych,
 - operatów szacunkowych będących podstawą testu na utratę wartości rzeczowych aktywów trwałych,
 - dokumentacji potwierdzającej możliwość osiągnięcia korzyści z zaangażowania finansowego w nabyte obligacje, posiadane akcje i udziały niezależnych podmiotów,
 - wystarczających informacji i dowodów w obszarach: wyceny należności i zobowiązań, wyceny kredytów bankowych i pożyczek oraz ich wymagalności,
 - informacji na temat regulowania przez spółkę zobowiązań;
- brak inwentaryzacji zapasów;
- brak możliwości potwierdzenia prawidłowości funkcjonowania systemu rachunkowości.

ZASTRZEŻENIA

Zastrzeżenia zamieszczone w sprawozdaniach z badania i raportach z przeglądu odnosiły się m.in. do następujących zagadnień:

Zastrzeżenia związane z zagrożeniem kontynuacji działalności

- niezastosowanie się w pełni do wymogów co do wyceny aktywów po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, mimo że założenie braku kontynuacji działalności jest zasadne (trwające prace związane z wyceną aktywów) (por. MSR 1 *"Prezentacja sprawozdań finansowych"*);
- niepewność co do możliwości kontynuowania działalności spółki w związku z możliwością utraty płynności finansowej; przedstawione w sprawozdaniu finansowym

oraz sprawozdaniu zarządu informacje wskazują, że w przypadku braku realizacji planów zarządu istnieje istotne zagrożenie kontynuacji działalności spółki i jej grupy;

- zagrożenie dla kontynuacji działalności w związku z toczącymi się postępowaniami sądowymi związanymi z próbą "wrogiego" przejęcia spółki i jej majątku, zdaniem spółki, prawdopodobieństwo, że rozstrzygnięcie sporów sądowych będzie dla niej korzystne jest wysokie;
- poniesione straty przewyższające sumę kapitałów zapasowego i rezerwowego oraz 1/3 kapitału zakładowego - stosownie do art. 397 KSH konieczność zwołania WZA w celu podjęcia uchwały o dalszym istnieniu spółki;
- otwarcie przyśpieszonego postępowania restrukturyzacyjnego jednostki zależnej;
- otwarcie wobec emitenta postępowania restrukturyzacyjnego;
- złożenie uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości obejmującej likwidację majątku;
- uprawomocnienie umorzenia wniosku o ogłoszenie upadłości sanacyjnej;
- złożenie wniosku o zatwierdzenie warunków sprzedaży zorganizowanej części przedsiębiorstwa, jako uzupełnienie wniosku o ogłoszenie upadłości;
- uzależnienie prowadzenia działalności przez jednostkę zależną, wobec której trwa przyśpieszone postępowanie restrukturyzacyjne, od akceptacji warunków układowych przez głównych wierzycieli;
- istotne ryzyko utraty płynności finansowej (suma zobowiązań i rezerw przekraczająca wartość aktywów) przy wyczerpującej się zdolności do kolejnych emisji obligacji i pokrywania kosztów obsługi długu; niemożność pozyskania finansowania spowoduje konieczność złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości;
- istotne zagrożenie kontynuacji działalności w przypadku braku realizacji planów emitenta co do toczącego się postępowania w sprawie zwrotu części środków wraz z odsetkami otrzymanych na dofinansowanie realizowanego projektu;
- brak działalności operacyjnej, która przyniosłaby przychody ze sprzedaży;
- niespłacanie na bieżąco wymagalnych zobowiązań, istotna kwota zobowiązań przeterminowanych powyżej 3 miesięcy oraz ujemne kapitały własne;
- zobowiązania krótkoterminowe na koniec okresu sprawozdawczego przekraczające wartość aktywów obrotowych;
- możliwość zmiany stanu zobowiązań wykazanych w księgach w związku z protestami do listy wierzytelności oraz niezłożeniem listy wierzytelności w sądzie;
- nieregulowanie w terminie zobowiązań wobec kontrahentów, banku i budżetu (zobowiązania krótkoterminowe przekraczające wartość aktywów obrotowych);
- brak wpływów z tytułu odsetek od należności dochodzonych na drodze sądowej, stanowiących główne źródło dochodu netto;

- brak spłaty kredytów w dwóch bankach pomimo upływu terminu spłaty; do dnia wydania opinii brak porozumienia z bankami; brak zapłaty w terminie zobowiązań jednostki ze względu na deficyt kapitału obrotowego;
- brak porozumień w sprawie przeterminowanych kredytów;
- otrzymanie wezwania do zapłaty z tytułu poręczenia kredytów jednostki zależnej;
- brak zawartych umów potwierdzających możliwość uzyskania znaczącego finansowania zewnętrznego, które pozwoliłoby na uregulowanie zobowiązań; bez pozyskania dodatkowych zewnętrznych źródeł finansowania kontynuacja działalności istotnie zagrożona;
- konieczność spłaty zobowiązań finansowych w przypadku niewywiązania się jednostek zależnych z ugody;
- sporządzenie sprawozdania finansowego przy założeniu kontynuacji działalności; zdaniem biegłego rewidenta analiza przesłanek możliwości kontynuacji działalności powinna uwzględniać okoliczności takie jak: pomiar wartości godziwej aktywów stanowiących około 65% aktywów na koniec okresu sprawozdawczego oraz około 85% aktywów na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego bazuje na danych nieobserwowalnych i nieweryfikowalnych (por. par. 25 i 26 MSR 1).

Zastrzeżenia związane z utratą wartości aktywów (niefinansowych)

- zawyżenie wartości rzeczowych aktywów trwałych i wyniku netto w związku z brakiem ujęcia odpisu z tytułu utraty wartości ustalonego w wyniku przeprowadzonych testów na utratę wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne; wartość odzyskiwalna ośrodków wynikająca z testów na utratę wartości jest niższa niż wartość bilansowa ich aktywów (por. MSR 36 *Utrata wartości aktywów*);
- nieutworzenie odpisu aktualizującego dotyczącego wartości niematerialnych jednostki zależnej / zapasów / nieużywanego prawa do platformy komunikacji masowej (por. MSR 36);
- ustalenie ośrodków wypracowujących środki pieniężne i przypisanie do nich prognozowanych przepływów pieniężnych niezgodnie z MSR 36;
- nieutworzenie odpisu aktualizującego na wynikającą z oszacowania utratę wartości zapasów magazynowych w spółce zależnej (por. MSR 2 *Zapasy* i MSR 34 *Śródroczna sprawozdawczość finansowa*);
- brak możliwości potwierdzenia przez biegłego rewidenta jaka część odpisu aktualizującego aktywa w postaci prac rozwojowych prowadzonych przez jednostkę zależną, ujętego w poprzednim okresie (dane porównawcze), dotyczy kosztów roku 2015, a jaka lat poprzednich, ze względu na wyrażoną także w opinii biegłego rewidenta za rok 2014 istotną niepewność co do możliwości realizacji tych aktywów, i w efekcie jak zmieniłby się wynik netto w danych porównawczych w badanym sprawozdaniu finansowym za rok 2016 (biegły rewident nie kwestionuje wysokości odpisu);

- brak możliwości dokonania oceny przez biegłego rewidenta zasadności utworzonego odpisu aktualizującego wartość udziałów w jednostkach zależnych ze względu na brak przedstawienia testu na utratę wartości tych aktywów;
- brak możliwości wypowiedzenia się przez biegłego rewidenta na temat poprawności wyceny oraz potrzeby i wartości ewentualnego odpisu aktualizującego wartość certyfikatów inwestycyjnych wyemitowanych przez fundusz pod prawem ukraińskim, ujętych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym jako inwestycje we wspólnych przedsięwzięciach wycenianych metodą praw własności;
- brak możliwości wypowiedzenia się przez biegłego rewidenta na temat prawidłowości obciążenia wyniku finansowego odpisem aktualizującym wartość inwestycji;
- brak dowodów badania potwierdzających poprawność wartości bilansowej posiadanego znaku towarowego oraz wartość dokonanego odpisu aktualizującego (nie przedstawiono testu na utratę wartości, który powinien być przeprowadzony zgodnie z MSR 36);
- brak możliwości wypowiedzenia się przez biegłego rewidenta czy nastąpiła utrata wartości, a jeżeli tak to w jakim stopniu, zaliczek wpłaconych na licencję (wykazanych w wartościach niematerialnych), z uwagi na brak możliwości oszacowania ryzyka powodzenia lub niepowodzenia opisanych planów dotyczących możliwości wykorzystania tych licencji;
- brak możliwości dokonania oceny przez biegłego rewidenta prawidłowości wysokości ujętego odpisu od aktywów trwałych w związku z brakiem otrzymania szacunku wartości odzyskiwalnej.

Zastrzeżenia związane z instrumentami finansowymi

- nieutworzenie odpisów aktualizujących należności, co do których istnieją przesłanki utraty wartości; brak możliwości uzyskania przez biegłego rewidenta dowodów wskazujących na skuteczność ustanowionych zabezpieczeń, jak również uzasadniających brak ujęcia dodatkowych odpisów aktualizujących (por. MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena*);
- nieutworzenie odpisu aktualizującego wartość pożyczek udzielonych w latach poprzednich; ze względu na brak informacji o aktualnej sytuacji finansowej pożyczkobiorcy biegły rewident nie był w stanie potwierdzić, że kwota pożyczek jest w pełni odzyskiwalna – jego zdaniem zabezpieczenia pożyczek są niewystarczające (por. MSR 39);
- brak naliczenia odsetek od przeterminowanych kredytów (por. MSR 39);
- skompensowanie zobowiązań z tytułu leasingu z wartością wniesionych kaucji zabezpieczających pomimo braku tytułu prawnego do dokonania kompensaty (por. MSR 32 *Instrumenty finansowe: prezentacja*);
- brak dowodów uzasadniających nieujęcie odpisów aktualizujących wartość należności, co do których istnieją przesłanki utraty wartości (por. MSR 39);

- nieutworzenie odpisów aktualizujących należności przeterminowane powyżej roku (por. MSR 39);
- nieprzeprowadzenie testów na utratę wartości aktywów w postaci obligacji wyemitowanych przez podmiot spoza grupy emitenta, nabytych w drodze konwersji wierzytelności, w związku z tym biegły rewident nie był w stanie uzyskać wystarczających i odpowiednich dowodów badania dotyczących wartości bilansowych tych inwestycji i nie był w stanie ustalić, czy niezbędne byłyby korekty tych kwot (por. MSR 39);
- brak możliwości potwierdzenia przez biegłego rewidenta jaka część odpisu aktualizującego aktywa w postaci udziałów i pożyczek udzielonych w grupie przez jednostkę zależną, której istotnym aktywem są prace rozwojowe, ujętego w poprzednim okresie (dane porównawcze), dotyczy kosztów roku 2015 a jaka lat poprzednich, ze względu na wyrażoną także w opinii biegłego rewidenta za rok 2014 istotną niepewność co do możliwości realizacji tych aktywów, a także w efekcie jak zmieniłby się wynik netto w danych porównawczych w badanym sprawozdaniu finansowym za rok 2016 (biegły rewident nie kwestionuje wysokości odpisu);
- nieprzedstawienie biegłemu rewidentowi zbadanych sprawozdań finansowych podmiotów powiązanych (w tym jednostki dominującej w likwidacji), co uniemożliwiło zweryfikowanie ich kondycji finansowej (ponad 80% przychodów spółki osiągnięto od podmiotu dominującego a ponad 66% sumy bilansowej stanowią aktywa finansowe dostępne do sprzedaży w postaci obligacji wyemitowanych przez te podmioty powiązane), a także brak możliwości dokonania oceny przez biegłego rewidenta czy emitent osiągnie korzyści ekonomiczne z tytułu obligacji zaliczonych do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, których pomiar wartości godziwej bazuje na danych nieobserwowalnych;
- brak możliwości zweryfikowania pomiaru wartości godziwej obligacji jednostki zawiązanej w trakcie okresu sprawozdawczego (80% aktywów emitenta na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego), który to pomiar powinien bazować na danych nieobserwowanych, ponieważ żadne dane finansowe tej jednostki nie są publicznie dostępne;
- ze względu na krótki okres od zawarcia umowy sprzedaży 100% akcji spółki zależnej, brak możliwości dokonania oceny ryzyka przez biegłego rewidenta i potwierdzenia, że emitent otrzyma całą kwotę za sprzedane akcje (sprzedaż nastąpiła w grudniu 2016 natomiast płatność rozłożono na 20 równych rat, z czego pierwsza rata została opłacona w styczniu 2017 r.);
- nieotrzymanie przez biegłego rewidenta wystarczających dowodów na to, że zaprezentowana na koniec okresu sprawozdawczego wartość należności z tytułu sprzedaży akcji oraz cesji wierzytelności, które nie zostały objęte odpisami aktualizacyjnymi, jest prawidłowa.

Zastrzeżenia związane z konsolidacją i połączeniami

- niedokonanie korekty tymczasowego rozliczenia ceny nabycia i w związku z tym brak możliwości wypowiedzenia się przez biegłego rewidenta o prezentowanej wartości firmy wynikającej z przejęcia kontroli nad grupą kapitałową, a także o prawidłowości ujęcia odpisu aktualizującego wartość firmy (por. *MSSF 3 Połączenia jednostek*);
- błędne skalkulowanie wartości udziałów niestanowiących kontroli (por. *MSSF 10 Skonsolidowane sprawozdania finansowe*);
- brak wypełnienia postanowień par. B92 i B93 *MSSF 10*, gdyż przyjęte do sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego sprawozdania finansowe zagranicznych jednostek zależnych nie zostały sporządzone na ten sam dzień bilansowy co skonsolidowane sprawozdanie finansowe, a przedział czasowy między datą tych sprawozdań finansowych a datą skonsolidowanego sprawozdania finansowego jest dłuższy niż 3 miesiące;
- nieotrzymanie przez biegłego rewidenta opinii z badania sprawozdania finansowego spółki zależnej, której aktywa, zobowiązania, przychody i koszty są istotne dla grupy kapitałowej.

Zastrzeżenia związane z podatkiem odroczonym

- nieodpisanie w koszty aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego (por. *MSR 12 Podatek dochodowy*);
- zbyt wysoki, zdaniem biegłego rewidenta, poziom aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego aby móc w przyszłości rozliczyć ten składnik aktywów z wygenerowanym dochodem podatkowym z uwagi na istniejącą niepewność dotyczącą możliwości realizacji planów, w szczególności w zakresie dotyczącym istotnego planowanego wzrostu przychodów z działalności operacyjnej (por. *MSR 12*).

Zastrzeżenia związane z umowami o usługę budowlaną

- brak wiarygodnie oszacowanych wyników umów dla niezakończonych kontraktów na koniec bieżącego i poprzedniego okresu sprawozdawczego (kontakty rozliczane wg stopnia zaawansowania ich realizacji na dzień bilansowy), w związku z tym, zgodnie z *MSR 11 Umowy o usługę budowlaną*, jednostka powinna ująć koszty tych kontraktów jako koszt okresu, w którym zostały poniesione, co spowodowałoby obniżenie rozliczeń międzyokresowych, rezerw na odroczonego podatku dochodowego, kapitałów własnych oraz wyniku finansowego netto bieżącego i wyniku finansowego netto za lata ubiegłe;
- ujęcie w latach poprzednich roszczeń wobec zamawiających w przychodach niektórych kontraktów pomimo braku zaawansowanego stadium procesu postępowania prawnego i negocjacji; wpływ na wynik netto lat ubiegłych oraz rozpoznane kwoty brutto należne od zamawiających (por. *MSR 11*);
- ujęcie odpisu aktualizującego związanego z wyceną wieloletniego projektu (w tym rezerwy na stratę); w ocenie biegłego rewidenta jest prawdopodobne, że kwota ta

częściowo powinna być uwzględniona w wynikach lat ubiegłych, nie otrzymał on jednak wystarczających informacji i wyjaśnień, które umożliwiłyby określenie, jaka część tej kwoty, jeśli w ogóle, powinna być ujęta w wyniku lat ubiegłych;

- niepewność odnośnie rozwiązania sporu dotyczącego realizacji jednego z kontraktów budowlanych.

Zastrzeżenia związane z rezerwami

- utworzenie przez jednostkę zobowiązania warunkowego na wynik postępowania podatkowego w zakresie VAT - zdaniem biegłego rewidenta powinna zostać utworzona rezerwa z tego tytułu (por. MSR 37 *Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe*);
- brak możliwości potwierdzenia przez biegłego rewidenta wysokości rezerwy na naprawy gwarancyjne, gdyż system ewidencyjny nie pozwala na ustalenie wysokości faktycznie poniesionych kosztów na naprawy gwarancyjne co uniemożliwiło weryfikację szacunków przyjętych przy ustaleniu wartości ww. rezerwy.

Zastrzeżenia związane z leasingiem

- ujęcie przez jednostkę otrzymanych nieodpłatnie praw wieczystego użytkowania gruntów w bilansie jako środki trwałe, nieruchomości inwestycyjne lub aktywa klasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży, zamiast w ewidencji pozabilansowej; zdaniem biegłego rewidenta prawa te stanowią formę leasingu operacyjnego zgodnie z MSR 17 *Leasing*;
- ujęcie nabytych odpłatnie praw wieczystego użytkowania gruntów jako majątek trwały zamiast jako leasing operacyjny zgodnie z MSR 17.

Zastrzeżenia związane ze sporządzaniem sprawozdania z przepływów pieniężnych

- błędne zakwalifikowanie przepływów z tytułu zaciągniętych kredytów do działalności operacyjnej w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych (por. MSR 7 *Sprawozdanie z przepływów pieniężnych*);
- zawyżenie wartości przepływów z działalności operacyjnej w wyniku błędnego wykazania przepływów z działalności operacyjnej, a także zakwalifikowania niektórych operacji do poszczególnych segmentów sprawozdania z przepływów niezgodnie z ich charakterem i treścią (por. MSR 7).

Pozostałe zagadnienia, do których odnosiły się zastrzeżenia

- zaniżenie przychodów i odpowiadających im kosztów wytworzenia wykazanych w sprawozdaniu finansowym za rok 2016 w związku z nieprawidłowym ujęciem sprzedaży w księgach 2015 roku zamiast roku 2016; zdaniem biegłego rewidenta, zgodnie z MSR 18 *Przychody*, przekazanie towaru armatorowi nie uprawniało do rozpoznania przychodu w 2015 r.;

- zastosowania przy wycenie aktywów niepieniężnych spółki zależnej działającej za granicą średniego kursu wymiany z okresu, w którym transakcje były dokonywane, zamiast wyceny [w walucie funkcjonalnej] przy zastosowaniu kursu wymiany z dnia transakcji; na dzień przeprowadzania przeglądu nie było możliwe oszacowanie ewentualnego wpływu na śródroczne sprawozdanie finansowe (por. MSR 21 *Skutki zmian kursów wymiany walut obcych*);
- brak ujawnień związanych ze zdarzeniami po zakończeniu okresu sprawozdawczego do daty wydania opinii przez biegłego rewidenta, w tym związanych z dodatkowymi zdarzeniami dotyczącymi faktów, założeń i ocen przedstawionych w notce dotyczącej kontynuacji działalności, w związku z opublikowaniem sprawozdania finansowego (jako niezbadanego) przed datą wydania tej opinii (por. MSR 10 *Zdarzenia po zakończeniu okresu sprawozdawczego*);
- wydanie przez sąd prawomocnego postanowienia ws. zwrotnego przeniesienia aportu w postaci nieruchomości, które zostały zbyte niezgodnie z prawem;
- brak możliwości określenia w jakiej części zobowiązania z tytułu udzielonych poręczeń, gwarancji i solidarnej odpowiedzialności wobec podwykonawców oraz innych zobowiązań przypadną do zapłaty przez grupę kapitałową;
- brak udostępnienia biegłemu rewidentowi umowy z klauzulą "zastrzeżone" i w związku z tym brak możliwości wypowiedzenia się przez biegłego rewidenta co do prawidłowości przychodów i kosztów ujętych na podstawie tej umowy.

7. ZALECENIA WYDANE W WYNIKU ANALIZY SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

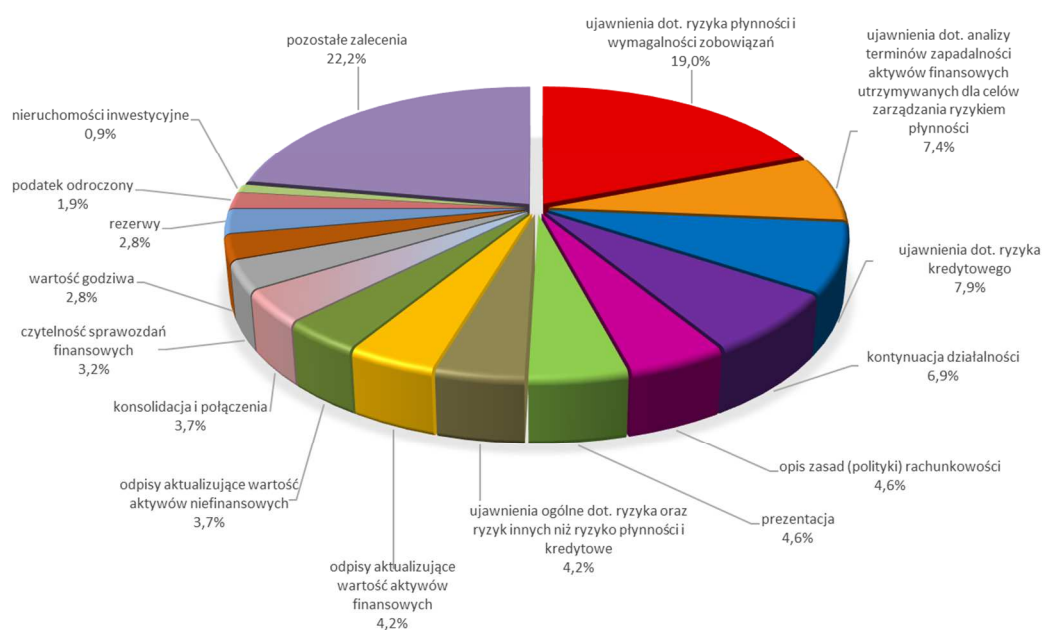
Jak wskazano w rozdziale 4 raportu, na podstawie art. 68 ust. 5 ustawy o ofercie publicznej KNF lub jej upoważniony przedstawiciel może wydać zalecenia w stosunku do emitenta w celu zaprzestania naruszania obowiązków informacyjnych. W roku 2017 wydano 46 zaleceń w stosunku do 42 emitentów. Zalecenia zostały poprzedzone analizą sprawozdań finansowych. Wyniki tych analiz były zbliżone do wyników analiz w latach poprzednich, rekomendujemy zatem zapoznanie się z opisem stwierdzonych niezgodności, zawartych w dotychczas opublikowanych raportach, dostępnych na stronie internetowej KNF.

Wydane zalecenia dotyczyły zarówno rocznych jak i śródrocznych sprawozdań finansowych. Odnośnie sprawozdań śródrocznych najczęściej występującymi zaleceniami było wskazanie konieczności ujawniania aktualizacji określonych w zaleceniach informacji lub danych, w związku z wymogiem włączania do śródrocznego raportu finansowego wyjaśnień dotyczących zdarzeń, które są znaczące dla zrozumienia sytuacji finansowej i wyników działalności jednostki, które miały miejsce od końca ostatniego rocznego okresu sprawozdawczego (aktualizacja informacji przedstawionych w ostatnim rocznym sprawozdaniu finansowym) (par. 15 MSR 34 *Śródroczna sprawozdawczość finansowa*). Zwracamy również uwagę na przepisy par. 10, 15B, 15C oraz 28 MSR 34, które należy uwzględnić przy sporządzaniu sprawozdań śródrocznych.

Przypominamy, że emitent każdorazowo powinien dokonać analizy, czy zastosowanie zaleceń skutkuje powstaniem informacji poufnej w rozumieniu Rozporządzenia w sprawie nadużyć na rynku (*Market Abuse Regulation*)¹⁶. W przypadku powstania informacji poufnych należy przekazać je do publicznej wiadomości zgodnie z art. 17 Rozporządzenia w sprawie nadużyć na rynku.

Poniżej przedstawiamy bardziej szczegółowe informacje odnośnie tematyki najistotniejszych i najczęściej występujących zaleceń wydanych w 2017 roku.

Wykres 4. Tematyka zaleceń wydanych w 2017 roku

Zalecenia związane z zagrożeniem kontynuacji działalności

- dokonanie oceny zdolności emitenta do kontynuowania działalności (par. 25 - 26 MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*);
- ujawnienie informacji odnośnie występowania istotnych niepewności dotyczących zdarzeń i okoliczności, które mogą nasuwać poważne wątpliwości co do zdolności emitenta do kontynuowania działalności (par. 25 MSR 1 albo par. 6 ust. 1 pkt 8 Rozporządzenia o sprawozdaniach finansowych wg PZR¹⁷);

¹⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 596/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie nadużyć na rynku (rozporządzenie w sprawie nadużyć na rynku) oraz uchylające dyrektywę 2003/6/WE Parlamentu Europejskiego i Rady i dyrektywy Komisji 2003/124/WE, 2003/125/WE i 2004/72/WE (Dz. Urz. UE L 173 z 12.06.2014 r., str. 1)

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 października 2005 r. w sprawie zakresu informacji wykazywanych w sprawozdaniach finansowych i skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych, wymaganych w prospekcie emisyjnym dla emitentów z siedzibą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, dla których właściwe są polskie zasady rachunkowości (t. jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1927)

- przedstawianie w dodatkowych notach objaśniających opisu niepewności co do możliwości kontynuowania działalności oraz stwierdzenia, że taka niepewność występuje (pkt 27 działu B. Dodatkowe noty objaśniające, Załącznik nr 1 do Rozporządzenia o sprawozdaniach finansowych wg PZR).

Zalecenia związane z ujawnieniami w zakresie ryzyka

- ujawnienie opisu sposobu zarządzania ryzykiem płynności (par. 39 lit. c MSSF 7 *Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji z uwzględnieniem przepisów par. 32A MSSF 7*);
- ujawnienie analizy wymagalności krótkoterminowych zobowiązań finansowych prezentującej pozostałe umowne terminy wymagalności (par. 39 lit. a MSSF 7, z uwzględnieniem par. B11 Załącznika B MSSF 7, dotyczącym ustalenia odpowiedniej ilości przedziałów czasowych);
- ujawnienie oceny, wraz z jej uzasadnieniem, dotyczącej zarządzania zasobami finansowymi, ze szczególnym uwzględnieniem zdolności wywiązywania się z zaciągniętych zobowiązań, w sprawozdaniach zarządu z działalności emitenta, będących składnikami raportów rocznych (par. 91 ust. 6 pkt 11 Rozporządzenia w sprawie informacji bieżących i okresowych);
- ujawnienie informacji dotyczących ryzyka płynności (pkt 1.2.10 działu B. Dodatkowe Noty Objaśniające, Załącznik Nr 1 do Rozporządzenia o sprawozdaniach finansowych wg PZR, wymagający podania informacji dot. celów i zasad zarządzania ryzykiem finansowym);
- ujawnienie informacji dot. opisu zagrożeń w zakresie ryzyka utraty płynności finansowej na jakie narażona jest jednostka (art. 49 ust. 2 pkt 7 ustawy o rachunkowości w związku z par. 91 ust. 5 pkt 1 Rozporządzenia w sprawie informacji bieżących i okresowych);
- ujawnienie analizy terminów zapadalności aktywów finansowych utrzymywanych dla celów zarządzania ryzykiem płynności, w celu umożliwienia użytkownikom sprawozdań finansowych oceny charakteru i zakresu ryzyka płynności (par. 39 lit c B11E Załącznika B MSSF 7);
- ujawnienie informacji na temat aktywów finansowych, które nie są ani przeterminowane, ani w przypadku których nie stwierdzono utraty wartości oraz odpowiednio ujawnienie analizy wiekowej przeterminowanych aktywów finansowych, w przypadku których nie nastąpiła utrata wartości oraz analizy składników aktywów finansowych, w przypadku których indywidualnie wykazano utratę wartości (par. 36 lit. c oraz par. 37 MSSF 7);
- ujawnianie informacji o pozostałym od dnia bilansowego okresie spłaty należności (nota 8.4. Należności z tytułu dostaw i usług (brutto) (...)) oraz informacji o należnościach przeterminowanych (nota 8.4.1. Należności z tytułu dostaw i usług, przeterminowane (brutto) (...)), a także w odniesieniu do łącznej wartości należności (długo- i krótkoterminowych), ujawnianie informacji o należnościach spornych oraz należnościach

przeterminowanych (nota 9 – do poz. II. 2. i I. 4. aktywów działu A. Noty objaśniające, Załącznik nr 1 do Rozporządzenia o sprawozdaniach finansowych wg PZR);

- ujawnienie informacji dotyczących koncentracji ryzyka, odnośnie ryzyka kredytowego (par. 34 lit. c MSSF 7);
- zamieszczenie informacji na temat obciążenia ryzykiem kredytowym (pkt 1.2.1. lit. h działu B. Dodatkowe Noty Objaśniające, Załącznik Nr 1 do Rozporządzenia o sprawozdaniach finansowych wg PZR);
- przedstawianie informacji na temat obciążenia ryzykiem stopy procentowej (pkt 1.2.1. lit. g działu B. Dodatkowe Noty Objaśniające, Załącznik Nr 1 do Rozporządzenia o sprawozdaniach finansowych wg PZR);
- ujawnienie analizy wrażliwości dla każdego rodzaju ryzyka rynkowego, na które Emitent jest narażony, w szczególności dla ryzyka stopy procentowej i ryzyka walutowego (par. 40 MSSF 7);
- ujawnienie informacji jakościowych dla każdego rodzaju ryzyka związanego z instrumentami finansowymi (par. 33 MSSF 7) oraz ilościowych dla każdego rodzaju ryzyka związanego z instrumentami finansowymi (par. 34 – 42 MSSF 7).

Zalecenia związane z utratą wartości aktywów finansowych i niefinansowych

- w związku z występowaniem obiektywnych dowodów utraty wartości długoterminowych i krótkoterminowych należności handlowych i depozytów, ustalenie kwoty straty z tytułu utraty wartości tych aktywów oraz odpowiednio dokonanie odpisu aktualizującego ich wartość (par. 58 MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujawnianie i wycena*);
- dokonanie oceny odnośnie odpowiednich odpisów należności lub posiadanych obligacji, jeśli w świetle występujących obiektywnych dowodów potwierdzona zostanie ich utrata wartości, (par. 58 i 59 MSR 39 oraz par. 63 MSR 39);
- ustalenie kwoty straty z tytułu utraty wartości oraz ujęcie odpisu aktualizującego wartość należności z tytułu sprzedaży akcji oraz cesji wierzytelności (par. 63 MSR 39);
- ujęcie odpisu aktualizującego wartość rzeczowych aktywów trwałych, w związku z przeprowadzonymi testami na utratę wartości ośrodków wypracowujących środki pieniężne, które wykazały, że wartość odzyskiwalna tych ośrodków jest niższa od wartości bilansowej ich aktywów (par. 104 MSR 36);
- w związku z trudną sytuacją finansową dokonywanie oceny czy i w jakim stopniu wartość rzeczowych aktywów trwałych przyniesie w przyszłości zakładane korzyści ekonomiczne oraz dokonanie odpowiednio odpisów aktualizujących (art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości);
- oszacowanie i ujęcie odpisu aktualizującego wartość udziałów w spółkach zależnych nie objętych konsolidacją w związku z zaistnieniem przesłanek, o których mowa w par. 12 MSR 36 i odpowiednio ujęcie odpisu z tytułu trwałej utraty wartości udziałów w spółkach (art. 28 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 7 ustawy o rachunkowości);

- przeprowadzenie oceny występowania przesłanek wskazujących na to, że mogła nastąpić utrata wartości udziałów w jednostkach podporządkowanych nie podlegających konsolidacji i odpowiednio dokonanie oszacowania wartości odzyskiwalnej tych składników aktywów w celu rozpoznania ewentualnego odpisu aktualizującego (par. 9 MSR 36);
- przeprowadzanie przed końcem danego okresu rocznego testu na utratę wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego przypisano wartość firmy w wyniku połączenia jednostek gospodarczych dokonanego w ciągu danego okresu rocznego (par. 96 MSR 36);
- ujęcie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości prawa autorskiego, w przypadku gdy wartość odzyskiwalna tego składnika aktywów jest niższa od jego wartości bilansowej (par. 59 – 64 MSR 36);
- poddawanie testom na utratę wartości ośrodków wypracowujących środki pieniężne, do których została przypisana wartość firmy, nie tylko raz w roku ale także wówczas, gdy istnieją przesłanki wskazujące na utratę ich wartości (par. 90 MSR 36);
- zamieszczanie ujawnień na temat zdarzeń i okoliczności, które doprowadziły do ujęcia odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości inwestycji w jednostkach stowarzyszonych (par. 130 lit. a MSR 36);
- ujawnienie odpowiednich informacji w odniesieniu do aktywów, w przypadku których nastąpiło ujęcie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości (par. 130 lit. a, c (ii) oraz e-g MSR 36);
- ujawnienie, w związku z przeprowadzanymi testami na utratę wartości wartości firmy, szczegółowych informacji dotyczących tych testów (MSR 36, w szczególności par. 134 MSR 36);
- ujawnienie informacji w odniesieniu do składników aktywów (w tym wartości firmy) lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne, w przypadku których nastąpiło ujęcie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości, wskazujących czy ich wartość odzyskiwalna odpowiada wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia czy też wartości użytkowej (par. 130 lit. e lit. f lub lit. g MSR 36).

Zalecenia związane z prezentacją aktywów i pasywów w sprawozdaniach finansowych

- właściwa prezentacja należności związanych ze zbyciem jednostki zależnej, gdyż z przekazanych wyjaśnień nie wynika, by należności te spełniały warunki zaklasyfikowania jako składnik aktywów obrotowych (krótkoterminowych) w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej (par. 66 MSR 1);
- właściwa prezentacja inwestycji w jednostkach zależnych, w przypadku gdy te aktywa nie spełniają warunków zaklasyfikowania jako składniki aktywów obrotowych (krótkoterminowych) w sprawozdaniu z sytuacji finansowej (par. 66 MSR 1);
- odrębna prezentacja pozycji odmiennych pod względem rodzaju lub funkcji w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych, w szczególności w stosunku do kwot

prezentowanych w sprawozdaniach z przepływów pieniężnych w zagregowanej pozycji „Inne korekty” w ramach przepływów środków pieniężnych z działalności operacyjnej (par. 29 MSR 1);

- prezentacja kosztu wynikającego z utraty wartości firmy, ujętego na podstawie par. 60 MSR 36, jako odrębnej pozycji w sprawozdaniu z całkowitych dochodów lub zagregowanego w ramach innej pozycji zgodnie z rodzajem lub funkcją, zamiast w ramach pozycji „koszty finansowe” (par. 29 i 30 MSR 1, w związku z par. 85 i 85A MSR 1);
- zaliczenie do zobowiązań krótkoterminowych zobowiązań wynikających z długoterminowych pożyczek, w przypadku złamania warunków umów, w związku z czym wymagania te stają się wymagalne na żądanie (par. 74 MSR 1).

Zalecenia związane z wartością godziwą

- ustalanie na każdy dzień kończący okres sprawozdawczy wartości godziwej obligacji nabytych w drodze konwersji należności (zakwalifikowanych jako aktywa finansowe dostępne do sprzedaży) na podstawie założeń, które przyjęliby uczestnicy rynku w celu ustalenia ceny tych aktywów tak, aby cena ta odpowiadała cenie, którą otrzymano by za sprzedaż tych aktywów w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach na głównym (lub najkorzystniejszym) rynku na dzień wyceny w aktualnych warunkach rynkowych (tj. cenie wyjścia), zamiast do opierania wyceny na poniesionym przez emitenta koszcie nabycia poszczególnych aktywów (par. 22 i 24 MSSF 13 *Ustalanie wartości godziwej*, z uwzględnieniem par. 2 MSSF 13);
- ustalanie wartości godziwej obligacji nabytych w drodze konwersji należności, zakwalifikowanych jako aktywa finansowe dostępne do sprzedaży, z zastosowaniem odpowiedniej techniki wyceny: podejścia rynkowego zgodnie z par. B5-B7 MSSF 13 albo podejścia dochodowego zgodnie z par. B10 MSSF 13 (par. 61 i 62 MSSF 13);
- ujawnienie informacji dotyczących opisu techniki (technik) wyceny wartości godziwej, w związku z klasyfikacją nieruchomości inwestycyjnej na poziomie 3 hierarchii ustalania wartości godziwej (par. 93 lit. d MSSF 13).

Zalecenia związane z konsolidacją i połączeniami

- objęcie sprawozdań finansowych danej działalności gospodarczej skonsolidowanymi sprawozdaniami emitenta w związku z występowaniem okoliczności wskazujących na sprawowanie kontroli przez emitenta nad tą działalnością gospodarczą (par. 20 MSSF 10 *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe*);
- ponowne skalkulowanie wartości udziałów niekontrolujących oraz odpowiednie ich skorygowanie (MSSF 10, w tym par. B94 - B96);
- dokonanie ponownej analizy zastosowanych kryteriów konsolidacji i odpowiednio uwzględnienie ich przy sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego (par. 4-14 MSSF 10);

- ujawnienie informacji dotyczących oceny charakteru i skutków finansowych połączenia jednostek, w związku z nabyciem przez emitenta w trakcie roku obrotowego większościowego pakietu akcji spółki (par. 59-60 MSSF 3 *Połączenia jednostek*);
- ujawnienie konsekwencji utraty kontroli przez emitenta nad jednostką zależną (par. 19 MSSF 12 *Ujawnianie informacji na temat udziałów w innych jednostkach*).

Zalecenia związane z podatkiem odroczonym

- dokonanie analizy spełnienia kryteriów ujęcia składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, wynikającego z nierozliczonych strat podatkowych w zakresie posiadania przez jednostkę wystarczających dodatnich różnic przejściowych lub też istnienia innych przekonujących dowodów na to, że jednostka osiągnie dochód do opodatkowania wystarczający do odliczenia od niego nierozliczonych strat podatkowych, w celu oceny zasadności ujęcia składnika aktywów z tytułu podatku odroczonego (par. 34-36 MSR 12 *Podatek dochodowy*);
- weryfikacja wartości bilansowej składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, a następnie obniżenie wartości bilansowej tego składnika aktywów w zakresie, w jakim nie jest prawdopodobne osiągnięcie dochodu do opodatkowania wystarczającego do częściowego lub całkowitego zrealizowania składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego (par. 56 MSR 12);
- ujęcie składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności (art. 37 ust. 4 ustawy o rachunkowości).

Zalecenia związane z rezerwami

- w związku z toczącymi się sporami sądowymi, których stroną jest emitent, dokonanie oceny zasadności utworzenia rezerwy (par. 14 MSR 37 *Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe*);
- przeprowadzenie oceny spełnienia warunków przewidzianych dla utworzenia rezerw oraz odpowiednio ich ujęcie w związku z założeniem braku kontynuacji działalności gospodarczej w dającej się przewidzieć przyszłości, obejmującej okres co najmniej 12 miesięcy po dacie, na którą sporządzono sprawozdanie finansowe emitenta (par. 14 MSR 37);
- przeprowadzanie oceny zobowiązań warunkowych z tytułu poręczenia kredytu i pożyczki na bieżąco, aby ustalić, czy wypływ środków zawierających w sobie korzyści ekonomiczne stał się prawdopodobny oraz odpowiednio utworzenie rezerwy w sprawozdaniu finansowym dotyczącym okresu, w którym nastąpiła zmiana prawdopodobieństwa (par. 30 MSR 37);

- dokonanie oceny w zakresie kompletności oraz prawidłowości ujęcia i wyceny zobowiązań i rezerw na zobowiązania (MSR 37).

Zalecenia związane z nieruchomościami inwestycyjnymi

- ujawnianie na ile wartość godziwa nieruchomości inwestycyjnej wynika z ekspertyzy wydanej przez niezależnego rzeczoznawcę (par. 75 lit. e MSR 40 *Nieruchomości inwestycyjne*);
- ujawnianie informacji odnośnie przychodów z czynszów oraz odnośnie bezpośrednich kosztów operacyjnych (par. 75 lit. f (i)-(iii) MSR 40).

Zalecenia związane z pozostałymi ujawnieniami i innymi zagadnieniami

- uwzględnienie w opisie przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, zasad przyjętych w odniesieniu do inwestycji w akcje spółek zależnych oraz odpowiednio przedstawienie informacji dotyczących zmiany stosowanych zasad (polityki) rachunkowości przyjętych dla tych aktywów (pkt 25 działu B. Dodatkowe noty objaśniające, Załącznik Nr 1 do Rozporządzenia o sprawozdaniach finansowych wg PZR);
- ujawnienie podsumowania znaczących zasad (polityki) rachunkowości, w szczególności ujawnienie zasad wyceny obligacji oraz udziałów i akcji ze wskazaniem standardu rachunkowości mającego zastosowanie do wyceny ww. składników aktywów (par. 117 MSR 1);
- ujawnienie podsumowania znaczących zasad (polityki) rachunkowości stosowanych przy rozliczaniu umów o usługę budowlaną (par. 117 MSR 1);
- uwzględnianie w opisie przyjętych zasad (polityki) rachunkowości zasad przyjętych w odniesieniu do długoterminowych aktywów finansowych w postaci udziałów (akcji) jednostek zależnych (par. 117 MSR 1)
- zamieszczenie opisu i odpowiednio zastosowanie zasad (polityki) rachunkowości, mających zastosowanie do konsolidacji funduszu zamkniętego aktywów niepublicznych, wynikających z przepisów MSSF 10, a nie z nieobowiązujących już przepisów MSR 27 *Jednostkowe sprawozdania finansowe*;
- przedstawienie zgodnego z obowiązującymi przepisami MSSF 10 i MSSF 3 opisu przyjętych zasad (polityki) rachunkowości w zakresie konsolidacji (par. 17 lit. b) MSR 1);
- ujawnienie związków pomiędzy emitentem i jego jednostkami zależnymi (par. 13 MSR 24 *Ujawnianie informacji na temat podmiotów powiązanych*);
- ujawnienie informacji na temat związków z podmiotami powiązаныmi oraz transakcji z nimi (par. 18 lit. a-d MSR 24);
- ujawnienie informacji na temat zakresu w jakim emitent jest zależny od głównych klientów, jeżeli przychody z tytułu transakcji z zewnętrznym pojedynczym klientem stanowią 10 lub więcej procent łącznych przychodów uzyskanych od każdego tego rodzaju klienta (par. 34 MSSF 8 *Segmenty operacyjne*);

- ujawnienie zasad rachunkowości dotyczących wszelkich transakcji między segmentami sprawozdawczymi (par. 27 lit. a MSSF 8);
- dokonanie oceny zasadności ujęcia jako składnika aktywów i prezentacji w ramach krótkoterminowych rozliczeń międzyokresowych, poniesionych przez spółkę zależną kosztów dotyczących prac rozwojowych oraz dostosowania nowej technologii do produkcji (par. 8 oraz par. 57-64 MSR 38 *Wartości niematerialne*);
- ujmowanie kosztów umowy jako koszt tego okresu, w którym zostały poniesione, w sytuacji gdy nie można wiarygodnie oszacować wyniku umowy (par. 32 lit b MSR 11) uwzględniając obowiązek bezzwłocznego ujmowania strat, w przypadku gdy istnieje prawdopodobieństwo, iż łączne koszty umowy przekroczą łączne przychody z umowy (par. 36 MSR 11);
- zaklasyfikowanie i ujęcie obligacji oraz udziałów i akcji we właściwej kategorii aktywów finansowych (par. 9 MSR 39) oraz dokonanie wyceny właściwej dla danej kategorii (par. 43-70 MSR 39) albo, w przypadku spełnienia przez te składniki aktywów finansowych kryteriów zawartych w par. 6-12A MSSF 5 *Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana*, dokonanie ich klasyfikacji zgodnie z przepisami tego standardu;
- dokonanie przeliczenia aktywów niepieniężnych spółki zależnej działającej za granicą w walucie funkcjonalnej przy zastosowaniu kursu wymiany z dnia transakcji zamiast średniego kursu wymiany z okresu, w którym transakcje były dokonywane (par. 23 MSR 21 *Skutki zmian kursów wymiany walut obcych*).

Zalecenia związane z poprawą czytelności sprawozdań finansowych

- prezentacja i oznaczenie sumy cząstkowej w rachunku zysków lub strat (sprawozdaniu z zysków lub strat) w sposób, który sprawia, że pozycje z których składa się suma cząstkowa, są jasne i zrozumiałe – w szczególności odnośnie pozycji oznaczonej jako „EBITDA”, prezentowanej w rachunku zysków lub strat emitenta (par. 85A lit. b MSR 1);
- przedstawienie w informacjach dodatkowych ujawnień dostarczających informacji, które nie są prezentowane w innej części sprawozdania finansowego, a są potrzebne do jego zrozumienia, w szczególności not objaśniających do istotnych pozycji sprawozdań finansowych (par. 112 lit. b oraz c MSR 1);
- przedstawienie informacji dot. aktywów obrotowych oraz zobowiązań krótkoterminowych w sposób czytelny i zrozumiały, w związku z rozbieżnościami pomiędzy kwotami prezentowanymi w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w informacji dodatkowej (par. 9 MSR 1);
- zamieszczenie odsyłaczy do informacji zawartych w informacjach dodatkowych w odniesieniu do poszczególnych pozycji zawartych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w sprawozdaniu z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów, w sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym i w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych (par. 113 MSR 1).

8. WYBRANE OBSZARY WYMAGAJĄCE POPRAWY ORAZ ZAGADNIENIA, NA KTÓRE NALEŻY ZWRÓCIĆ SZCZEGÓLNA UWAGĘ PRZY SPORZĄDZANIU SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

8.1. Jakość ujawnień

Zgodnie z par. 3 ust. 1 Rozporządzenia w sprawie informacji bieżących i okresowych, raporty okresowe powinny zawierać informacje odzwierciedlające specyfikę opisywanej sytuacji oraz powinny być sporządzone w sposób prawdziwy, rzetelny i kompletny. W przypadku gdy specyfika zdarzenia, którego dotyczy dany raport okresowy, wymaga podania dodatkowych informacji gwarantujących jej prawdziwy, rzetelny i kompletny obraz, emitent jest obowiązany do zamieszczenia tych informacji w raporcie okresowym, jak stanowi par. 3 ust. 2 ww. rozporządzenia. Ponadto, na podstawie par. 3 ust. 3 ww. rozporządzenia, przekazywane przez emitenta raporty okresowe powinny być sporządzone w sposób umożliwiający inwestorom ocenę wpływu przekazywanych informacji na sytuację gospodarczą, majątkową i finansową emitenta.

Przy sporządzaniu sprawozdań finansowych należy wziąć pod uwagę istotność ujawnianych informacji. Przedstawianie zwięzłych i jasnych ujawnień opartych na istotnych faktach, specyficznych dla danej jednostki, jest konieczne dla zrozumienia jej specyfiki i sytuacji finansowej.

Emitent decyduje, biorąc pod uwagę wszystkie istotne fakty i okoliczności, o sposobie grupowania informacji w sprawozdaniu finansowym, w tym w informacji dodatkowej. Emitent nie powinien ograniczać zrozumiałości swojego sprawozdania finansowego przez zawieranie w istotnych informacjach informacji nieistotnych (por. też par. 30A MSR 1). W sprawozdaniach sporządzanych zgodnie z MSSF dodatkowo zastosowanie ma par. 31 MSR 1. Przepis ten wprost stanowi, że nawet w przypadku gdy odpowiedni standard zawiera szczegółowy wykaz wymogów co do ujawnień, jednostka nie ma obowiązku zamieszczać ich w sprawozdaniu finansowym, jeśli dane informacje nie są istotne. W szczególności zwracamy uwagę na wymóg ujawnienia zasad (polityki) rachunkowości, który dotyczy znaczących zasad (polityki) (par. 117 MSR 1). Nie należy zatem ujawniać zasad (polityki) rachunkowości odnośnie pozycji lub transakcji, które u danego emitenta nie występują lub są nieistotne. Z drugiej strony, zgodnie z par. 17 lit. c MSR 1 rzetelna prezentacja wymaga zapewnienia dodatkowych ujawnień, jeśli wymogi MSSF nie wystarczają do zrozumienia danych transakcji lub zdarzeń przez użytkownika sprawozdania finansowego.

Informacje prezentowane w sprawozdaniach finansowych, w szczególności w opisie zasad (polityki) rachunkowości, mają za zadanie dostarczenie informacji przydatnych, wiarygodnych, porównywalnych i zrozumiałych dla wszystkich odbiorców. Jako że stanowią one podstawę podejmowania decyzji inwestycyjnych, należy unikać ujawnień o charakterze szablonowym i schematycznym. Celem sprawozdania finansowego jest dostarczenie informacji na temat sytuacji finansowej, efektywności finansowej i przepływów pieniężnych jednostki, które są użyteczne dla szerokiego kręgu użytkowników przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych.

Praktyka pokazuje, że ujawnienia zamieszczane przez emitentów czasami nie zawierają wystarczająco szczegółowych informacji w odniesieniu do kluczowych szacunków i założeń kierownictwa, metod wyceny oraz znaczących danych wejściowych. Zwracamy ponownie uwagę na potrzebę unikania szablonowego języka oraz zamieszczania niepotrzebnie obszernych nieznaczących ujawnień i skupienie się na dostarczeniu informacji użytecznych dla użytkowników. Ujawnienia powinny przedstawiać informacje możliwie krótko i bezpośrednio, bez pomijania informacji istotnych, ale również bez zamieszczania zbędnych bądź nieistotnych, które nie przekazują żadnej treści inwestorom.

Sprawozdania finansowe nie zawierające szczegółowych opisów zmian, jakie zaszły w minionym okresie sprawozdawczym są trudne do zinterpretowania przez przeciętnego inwestora. Ważne jest powiązanie przedstawionych danych z odpowiednimi ujawnieniami opisowymi, tak aby podkreślić związki między zamieszczanymi informacjami, tym samym ułatwić właściwe odczytanie sytuacji jednostki. Przedstawienie w notach objaśniających opisu istotnych elementów oraz głównych zmian w prezentowanych okresach pozytywnie wpływa na zrozumienie specyfiki działalności danej jednostki. Opisy w notach powinny być uporządkowane w taki sposób, aby podkreślić wagę zagadnienia i zakres wpływu na prezentowaną sytuację jednostki oraz ułatwiały porównanie między okresami sprawozdawczymi, jak również z innymi jednostkami.

Ponadto zachęcamy do zapoznania się z Raportem ESMA „Przegląd w zakresie ustalania wartości godziwej w sprawozdaniach finansowych sporządzanych zgodnie z MSSF”¹⁸. Raport stanowi podsumowanie wniosków z przeprowadzonego przez ESMA, z udziałem krajowych organów nadzoru, przeglądu dotyczącego zastosowania MSSF 13 *Ustalanie wartości godziwej* przez emitentów. W raporcie ocenia się zgodność sprawozdań finansowych 78 emitentów z różnych branż z wymogami MSSF 13. Stwierdzono m.in. częste występowanie braków w obszarze ujawnień związanych z wartością godziwą, w tym zamieszczanie w sprawozdaniach finansowych ujawnień, które są zbyt ogólne lub szablonowe (*boilerplate*). Stwierdzono również przypadki niestosowania obserwowalnych rynkowych stóp procentowych dla ustalenia stopy dyskontowej oraz błędnego uwzględniania zróżnicowanych lub bardzo dawnych transakcji dla ustalania mnożnika do metody mnożnikowej.

8.2. Zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów

W trakcie procesu sporządzania sprawozdań finansowych często wykorzystuje się szacunki. Znajdują one zastosowanie m.in. przy ustalaniu wartości godziwej poszczególnych pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej, przy ustalaniu wysokości odpisów aktualizujących lub wartości rezerw. Wartości szacunkowe z założenia są pewnymi przybliżeniami, które mogą podlegać weryfikacji po uzyskaniu dodatkowych informacji. Zwracamy uwagę, że dana wartość może zostać zweryfikowana w wyniku zmiany okoliczności będących podstawą dokonywanych szacunków lub pozyskania nowych informacji. Taka weryfikacja wartości szacunkowych z założenia nie odnosi się do poprzednich okresów. W konsekwencji ujęta zmiana szacunków koryguje wartości bilansowe odpowiednich aktywów, zobowiązań lub

¹⁸ Report. Review of Fair Value Measurement in the IFRS financial statements (ESMA32-67-284) www.knf.gov.pl, zakładka: Dla rynku / Regulacje i praktyka / Dokumenty ESMA

pozycji kapitału własnego w okresie, w którym dokonano zmiany. Wskazujemy, że zastosowanie mają tutaj przepisy par. 32 – 38 MSR 8 *Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów*. Przypominamy, że zmiana szacunku nie stanowi korekty błędu i nie powinna być tak traktowana. Na przykład ujęcie w sprawozdaniu finansowym zysku lub straty powstałej na skutek realizacji zdarzenia warunkowego nie stanowi korekty błędu.

Zwracamy uwagę, że przepisy MSR 8 opisują różnice pomiędzy zmianą szacunków a korektą wykrytych błędów. Błąd występuje wówczas, gdy doszło do nieuwzględnienia lub błędnego uwzględnienia wiarygodnych informacji, które były dostępne w momencie zatwierdzenia sprawozdania finansowego do publikacji lub co do których można by zasadnie oczekiwać, że zostaną otrzymane i uwzględnione w procesie sporządzania tych sprawozdań. Błędy wynikają z pomyłek arytmetycznych, z niewłaściwego zastosowania zasad (polityki) rachunkowości, niedopatrzeń, mylnej interpretacji zdarzeń lub oszustwa (działania na szkodę jednostki). Podkreślamy, że sprawozdanie finansowe uznaje się za niezgodne z wymogami MSSF, jeżeli zawiera istotne błędy bądź nieistotne błędy, które zostały celowo popełnione, aby zaprezentować konkretną sytuację finansową, wynik finansowy lub przepływy środków pieniężnych w sposób z góry zamierzony.

8.3. Ryzyko płynności

Przypominamy, że emitenci powinni zwrócić szczególną uwagę na zakres i jakość ujawnień związanych z ryzykiem płynności. Ryzyko płynności definiowane jest w Załączniku A do MSSF 7 jako „ryzyko wystąpienia trudności w wypełnieniu przez jednostkę obowiązków wynikających z zobowiązań finansowych, których rozliczenie następuje poprzez dostarczenie środków pieniężnych lub innego rodzaju aktywów finansowych”.

Ujawnienia odnoszące się do ryzyka płynności powinny umożliwić użytkownikowi sprawozdania finansowego ocenę stopnia narażenia jednostki na problemy z możliwością regulacji jej zobowiązań oraz sposobu zarządzania tym ryzykiem przez jednostkę. Należy przy tym uwzględnić zarówno ujawnienia ilościowe jak i jakościowe (opisy), o czym mówi par. 32A MSSF 7.

Ujawnienia odnośnie ryzyka płynności powinny obejmować:

- informacje jakościowe, w tym stopień narażenia na ryzyko oraz sposób jego powstania; cele, politykę i procesy zarządzania ryzykiem (par. 33 MSSF 7);
- informacje ilościowe, w tym skrócone dane ilościowe na temat stopnia narażenia na ryzyko na dzień sprawozdawczy, przygotowane na podstawie informacji przekazywanych wewnątrznie kluczowemu personelowi kierownicemu jednostki; koncentrację ryzyka (par. 34 MSSF 7);
- analizę wymagalności zobowiązań finansowych niebędących instrumentami pochodnymi (w tym udzielonych gwarancji finansowych), dla których przedstawia się pozostały okres wymagalności zobowiązań oraz osobno analizę wymagalności pochodnych zobowiązań finansowych, których umowne terminy wymagalności są kluczowe dla momentu wystąpienia przepływów pieniężnych, a także opis zarządzania ryzykiem płynności (par. 39 MSSF 7).

Wypełniając powyższe wymogi MSSF 7 należy mieć na uwadze wymagania określone w Załączniku B (par. B10A, B11, B11A-F), stanowiącym integralną część MSSF 7.

Przy sporządzaniu analizy terminów wymagalności zobowiązań finansowych, zgodnie z par. B11 MSSF 7, jednostka kieruje się osądem, aby ustalić odpowiednią ilość przedziałów czasowych, co oznacza ustalenie takich przedziałów czasowych, które w sposób najbardziej odpowiedni do sytuacji emitenta i odpowiednio jego grupy przedstawią rozkład płatności w czasie. Podkreślamy, że wymieniony w par. B11 MSSF 7 osąd nie oznacza dowolności lecz wskazuje na konieczność przeprowadzenia oceny i wyboru odpowiedniego do sytuacji i dokonań emitenta zakresu ujawnienia informacji, w tym ustalenia odpowiedniej liczby przedziałów czasowych w analizie terminów wymagalności, które to informacje mogą mieć wpływ na ocenę płynności, a tym samym na decyzje inwestorów. Brak przedstawienia przedziałów krótszych niż 12 miesięcy, tym bardziej w sytuacji gdy emitent ma trudności związane z zachowaniem płynności, uniemożliwia użytkownikom sprawozdań finansowych ocenę charakteru i zakresu ryzyka płynności, czyli realizację celu, w jakim wymagane są te ujawnienia. Zbyt szerokie przedziały wymagalności zobowiązań zakwalifikowanych jako krótkoterminowe nie odzwierciedlają stopnia koncentracji płatności w czasie, a użytkownik nie jest w stanie ocenić jakie wartości przypadają do spłaty na początku prezentowanego okresu, a jakie są oddalone w czasie.

W odniesieniu do opisu zarządzania ryzykiem płynności, szczególnie w przypadku jednostek / grup kapitałowych, w których występują niepewności związane z możliwością kontynuacji działalności, czy trudności z zachowaniem płynności, istotne dla oszacowania ryzyka jest ujawnienie analizy terminów zapadalności aktywów finansowych utrzymywanych dla celów zarządzania ryzykiem płynności (par. B11E MSSF 7). Niezbędne jest przedstawienie takich ujawnień aby możliwe było stwierdzenie jakie aktywa finansowe są utrzymywane przez jednostkę jako służące dla celów zarządzania ryzykiem np. czy zalicza się do nich należności handlowe. Zasadne jest aby prezentacja przedziałów czasowych w odniesieniu do zobowiązań finansowych i aktywów finansowych była spójna i umożliwiająca użytkownikowi analizę i ocenę w zakresie ryzyka płynności. Zaznaczamy, że przedstawienie analizy wiekowej dla aktywów finansowych w podziale na okresy przeterminowania (przedziały), o której mowa w par. 37 MSSF 7 stanowi wypełnienie obowiązków w zakresie ujawnień dotyczących ryzyka kredytowego i nie zastępuje wypełnienia obowiązków odnoszących się do ryzyka płynności (par. 39 lit. c i par. B11E MSSF 7).

Zwracamy uwagę, że opis sposobu zarządzania ryzykiem płynności (par. 39 lit. c MSSF 7) powinien być specyficzny dla danej jednostki, tj. odnosić się do indywidualnych cech danego emitenta, jego branży oraz okoliczności w jakich się znalazł w danym okresie. Znikoma jest wartość informacyjna opisu ograniczającego się do stwierdzenia, że jednostka monitoruje terminy wymagalności zobowiązań lub korzysta z „rozmaitych źródeł finansowania”. Zwracamy również uwagę na par. B11F MSSF 7, wskazujący inne czynniki, które jednostka może wziąć pod uwagę dokonując ujawnień wymaganych przez paragraf 39 lit. c MSSF 7, obejmujące m.in. stwierdzenie, czy jednostka: posiada przyrzeczone źródła finansowania (np. w formie obligacji korporacyjnych) lub inne środki finansowania (np. dostępne linie kredytowe), z których może skorzystać w celu zaspokojenia potrzeb wynikających z braku płynności; posiada bardzo zdywersyfikowane źródła finansowania; jest narażona na znaczącą

koncentrację ryzyka płynności związaną z jej aktywami lub źródłami finansowania; posiada procesy kontroli wewnętrznej oraz awaryjne plany zarządzania ryzykiem płynności; posiada instrumenty przewidujące rozliczenia w drodze kompensaty. Dla zrozumienia sposobu zarządzania ryzykiem płynności przydatna jest informacja o konkretnych narzędziach stosowanych przez daną jednostkę, takich jak linie kredytowe, kredyty w rachunku bieżącym, *cash pooling* lub faktoring, o których informacje często są rozproszone w różnych elementach sprawozdania finansowego. Wymóg par. 39 lit. c MSSF 7 można spełnić ujawniając informację o takich instrumentach w nocie o ryzyku płynności lub zamieszczając odesłania do innych części informacji dodatkowej.

Jednocześnie podkreślamy, że zgodnie z przepisami par. B6 MSSF 7 informacje, wymagane na mocy paragrafów 31–42, powinny zostać przedstawione albo w sprawozdaniu finansowym, albo włączone poprzez odniesienie ze sprawozdania finansowego do innego rodzaju sprawozdania, np. sprawozdania zarządu. W przepisie wskazano, że włączenie informacji poprzez odniesienie jest możliwe jedynie do sprawozdań, do których użytkownicy sprawozdania finansowego mają dostęp na tych samych warunkach i w tym samym terminie jak w przypadku sprawozdania finansowego. Zwracamy szczególną uwagę emitentów na zastosowanie się do powyższych wymagań przy sporządzaniu sprawozdań finansowych, biorąc pod uwagę, że zgodnie z przepisem, bez informacji włączonych poprzez odniesienie sprawozdanie finansowe jest niekompletne.

Zagadnienia związane z występowaniem ryzyk dotyczących instrumentów finansowych, w tym w zakresie ryzyka płynności i kredytowego mają istotne znaczenie szczególnie w przypadku emitentów / grup kapitałowych, u których występują niepewności dotyczące kontynuacji działalności. Dlatego też podkreślamy, że przedstawienie rzetelnych i kompletnych informacji związanych z ryzykiem płynności przyczyni się również do ułatwienia użytkownikom sprawozdań finansowych oceny zasadności przyjęcia założenia kontynuacji działalności oraz ewentualnych istotnych niepewności dotyczących zdarzeń lub okoliczności, które mogą nasuwać poważne wątpliwości co do zdolności jednostki do kontynuowania działalności, a zatem jednocześnie do lepszego wypełnienia wymogów par. 25 MSR 1. Emitent powinien zatem dołożyć należytych starań, aby przedstawione przez niego informacje związane z ryzykiem płynności były rzetelne i kompletne.

8.4. Wdrożenie MSSF 9, MSSF 15, MSSF 16 oraz MSSF 17

Od 1 stycznia 2018 r. mają zastosowanie nowe standardy: MSSF 9 *Instrumenty finansowe* oraz MSSF 15 *Przychody z umów z klientami*. MSSF 9 zastąpi dotychczasowy MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena* natomiast MSSF 15 zastąpi m.in. dotychczasowe MSR 18 *Przychody* i MSR 11 *Umowy o usługę budowlaną*. Rok później, tj. od 1 stycznia 2019 r., MSSF 16 *Leasing* zastąpi obecnie obowiązujący MSR 17 *Leasing*, a od 1 stycznia 2021 r. nowy standard MSSF 17 *Umowy ubezpieczeniowe* zastąpi MSSF 4 o tej samej nazwie.

MSSF 9 wprowadza przede wszystkim zmiany w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych, utraty wartości oraz rachunkowości zabezpieczeń. Cztery kategorie aktywów finansowych występujące dotychczas w MSR 39 zostały zastąpione klasyfikacją opartą na modelu biznesowym jednostki oraz ocenie czy kontraktowe przepływy pieniężne stanowią

wyłącznie płatności kapitału i odsetek odzwierciedlających ryzyko kredytowe oraz wartość pieniądza w czasie. Klasyfikacja ta determinuje wycenę aktywów finansowych w zamortyzowanym koszcie albo w wartości godziwej oraz ujęcie rezultatów tej wyceny odpowiednio w wyniku finansowym albo w pozostałych całkowitych dochodach. Zgodnie z MSSF 9 rozpoznawanie i pomiar utraty wartości następuje w oparciu o koncepcję strat oczekiwanych, a nie jak dotychczas w oparciu o koncepcję strat poniesionych występującą w MSR 39. Nowe podejście wymaga aby od momentu ujęcia aktywów finansowych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jednostka szacowała oczekiwane straty kredytowe za pomocą 3-stopniowego modelu opartego na zmianach ryzyka kredytowego. Zmiany te spowodują istotny wzrost znaczenia szacunków i założeń dla potrzeb pomiaru utraty wartości oraz przyspieszą ujęcie strat. Ponadto MSSF 9 dostosowuje rachunkowość zabezpieczeń do praktyki zarządzania ryzykiem. Główne zmiany odnoszą się do reguł dotyczących efektywności zabezpieczeń oraz kwalifikowania pozycji jako „pozycji zabezpieczanych” i „instrumentów zabezpieczających”. MSSF 9 zwiększa także zakres wymaganych ujawnień dotyczących strategii zarządzania ryzykiem, przepływów pieniężnych wynikających z transakcji zabezpieczających oraz wpływu rachunkowości zabezpieczeń na sprawozdanie finansowe.

MSSF 15 zmienia reguły ujmowania przychodów w sprawozdaniach finansowych. W celu rozpoznania przychodów w prawidłowej wysokości oraz w odpowiednim momencie standard ten nakłada na jednostki obowiązek przeanalizowania 5 obszarów, do których należą: identyfikacja umowy, identyfikacja zobowiązań wynikających z umowy, ustalenie ceny transakcyjnej, przypisanie ceny transakcyjnej do poszczególnych zobowiązań wynikających z umowy oraz ujęcie przychodu (jednorazowo lub na przestrzeni czasu). MSSF 15 spowoduje więc potencjalne zmiany w zakresie momentu oraz wartości rozpoznawanych przychodów. Zmiany te dotyczą przede wszystkim przypadków, gdzie standardowo umowy składają się z wielu elementów i zawierają dużą ilość świadczeń, które sprzedający zobowiązuje się spełnić w czasie trwania umowy. Nowe zasady będą miały największy wpływ na podmioty działające m.in. w branży telekomunikacyjnej, informatycznej, budowlanej i inżynierskiej, a także działające w sektorze mediów i rozrywki. Podmioty te dokonują sprzedaży różnych usług i towarów w ramach jednej umowy z klientem, gdzie przekazanie tych towarów i usług odbywa się w różnych okresach sprawozdawczych. Dodatkowo MSSF 15 wprowadza rozbudowane wymogi dotyczące dodatkowych ujawnień w sprawozdaniu finansowym.

MSSF 16 począwszy od 1 stycznia 2019 roku zastąpi MSR 17. Obecnie leasing operacyjny jest traktowany jako element pozabilansowy, a wpływ takiej umowy jest odzwierciedlony wyłącznie w rachunku wyników jako koszty usług obcych. Po wejściu w życie MSSF 16, w przypadku leasingobiorcy, praktycznie każdy leasing będzie miał charakter leasingu finansowego, co w konsekwencji doprowadzi do konieczności ujęcia właściwych aktywów i zobowiązań w bilansie spółki. W praktyce będzie to oznaczało konieczność amortyzacji tych aktywów oraz comiesięcznego pomniejszania zobowiązania leasingowego o spłatę kapitałową w racie leasingu, a także odpowiedniego uwzględnienia odsetek z tytułu leasingu w rachunku wyników. Standard przewiduje zwolnienia dotyczące umów leasingu krótkoterminowego, tj. takich które nie przewidują możliwości zakupu aktywa po zakończeniu leasingu, a jednocześnie okres leasingu nie przekracza 12 miesięcy - w takim

przypadku leasingobiorca ujmuje opłaty leasingowe jako koszty w trakcie okresu leasingu. MSSF 16 zezwala na jego wcześniejsze zastosowanie pod warunkiem równoczesnego zastosowania MSSF 15. Leasingodawca, stosując MSSF 16 będzie nadal klasyfikować i ujmować dwa odrębne rodzaje leasingu – operacyjny i finansowy.

W maju 2017 r. Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (*ang. International Accounting Standards Board, IASB*) opublikowała MSSF 17. Nowy standard ma obowiązywać do rocznych okresów sprawozdawczych rozpoczynających się 1 stycznia 2021 r. z możliwością wcześniejszego zastosowania, pod warunkiem, że emitent stosuje jednocześnie MSSF 15 i MSSF 9. Standard ten wprowadza nowe podejście w rozpoznawaniu przychodów oraz zysku/strat w okresie świadczenia usług ubezpieczeniowych oraz jednolite zasady wyceny i prezentacji dla wszystkich rodzajów umów ubezpieczenia. MSSF 17 ma zapewnić większą przejrzystość i porównywalność sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń.

Z uwagi na spodziewany wpływ ww. nowych regulacji na sprawozdania finansowe emitentów, zwracamy uwagę na ustanowiony w par. 30 MSR 8, z uwzględnieniem odpowiednio par. 31 MSR 8, obowiązek zamieszczania ujawnień dotyczących skutków zastosowania nowych standardów. W celu zapewnienia wysokiej jakości i przydatności informacji zamieszczonych w sprawozdaniach finansowych emitent powinien ujawnić dostępne dane ilościowe i informacje specyficzne dotyczące możliwego wpływu zastosowania ww. standardów.

ESMA opublikowała w 2016 r. stanowiska na temat implementacji MSSF 9¹⁹ i MSSF 15²⁰, które powinny być wzięte pod uwagę w odniesieniu do sprawozdań finansowych za rok 2017. Z uwagi na to, że roczne sprawozdania finansowe za rok 2017 zostaną opublikowane po wejściu w życie wymogów MSSF 9 i MSSF 15 (i MSSF 16, jeżeli zostanie wcześniej zastosowany), ESMA oczekuje, że ilościowy wpływ początkowego zastosowania nowych standardów będzie znany lub wiarygodnie oszacowany w momencie sporządzania sprawozdań finansowych za rok 2017, w związku z czym powinien zostać ujawniony.

8.5. Podatek odroczony

Zwracamy uwagę na wymogi MSR 12 *Podatek dochodowy* dotyczące ujęcia oraz wyceny aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Zgodnie z par. 29 i 34 MSR 12, jeżeli ujemne różnice przejściowe, przeniesienie nierozliczonych strat podatkowych lub ulgi podatkowej przekroczą kwotę odpowiednich istniejących dodatnich różnic przejściowych, wtedy składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmuje się w zakresie, w którym prawdopodobne jest, że będzie dostępny dochód do opodatkowania, od którego będzie można odpisać ujemne różnice przejściowe. W szczególności par. 35 MSR 12 wyraźnie stanowi, że istnienie nierozliczonych strat podatkowych jest ważnym dowodem na to, że przyszły dochód do opodatkowania może nie zostać osiągnięty. Zatem ponoszone straty

¹⁹ Public statement. Issues for consideration in implementing IFRS 9: Financial Instruments (2016/ESMA/1563/1148) z 20 lipca 2016 r.

²⁰ Public statement. Issues for consideration in implementing IFRS 15: Revenue from Contracts with Customers (ESMA/2016/1148) z 20 lipca 2016 r.

w nieodległej przeszłości uzależniają ujęcie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego od istnienia innych przekonujących dowodów. W konsekwencji przy ocenie prawdopodobieństwa wystąpienia dochodu do opodatkowania, od którego można odpisać nierozliczone straty podatkowe, należy uwzględnić kryteria zawarte w par. 36 MSR 12 oraz na koniec każdego okresu sprawozdawczego zweryfikować wartość bilansową powstałego składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego zgodnie z par. 56 MSR 12²¹. Ponadto, z wyjątkiem pozycji odnoszonych na kapitał własny, zmiany wartości bilansowych aktywów i rezerw z tytułu podatku odroczonego ujmuje się w zysku lub stracie, zgodnie z par. 60 MSR 12.

Ponadto zwracamy uwagę na możliwy wpływ przepisów wprowadzających klauzulę przeciwko unikaniu opodatkowania²² (art. 119 a. i n. Ordynacji podatkowej²³) na obowiązki informacyjne emitentów w zakresie sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych oraz sprawozdań finansowych²⁴. Powyższe przepisy mają zastosowanie od 15 lipca 2016 r. W wyniku implementacji klauzuli przeciwko unikaniu opodatkowania, organy skarbowe mogą zakwestionować skutki transakcji przeprowadzonych przede wszystkim w celu osiągnięcia korzyści podatkowych. Taka sytuacja może mieć miejsce m.in. w przypadkach transakcji przeprowadzonych zgodnie ze schematami opisanymi w ostrzeżeniach opublikowanych przez Ministerstwo Finansów dotyczących wybranych praktyk agresywnej optymalizacji podatkowej. W szczególności pragniemy zwrócić uwagę na kwestię ujęcia, w wyniku takich transakcji, wartości firmy podlegającej amortyzacji podatkowej²⁵. Z powodu odmienności obowiązujących zasad rachunkowości i prawa podatkowego, może wystąpić różnica między bilansową a podatkową wartością firmy, co skutkuje ujęciem składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Stwierdzenie, w wyniku kontroli podatkowej, zaistnienia zjawiska unikania opodatkowania skutkuje brakiem możliwości amortyzacji wartości firmy dla celów podatkowych, co rodzi konsekwencje dla ujęcia i wyceny aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych i sprawozdaniach finansowych emitentów.

8.6. Rozporządzenia Komisji Europejskiej ogłoszone w 2017 roku, przyjmujące zmiany do MSSF

Zwracamy uwagę, że w 2017 roku ogłoszono 5 rozporządzeń Komisji Europejskiej, przyjmujących zmiany do MSSF:

- 1) Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/1986 z dnia 31 października 2017 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy

²¹ Patrz również Publiczne Stanowisko ESMA ws. europejskich wspólnych priorytetów nadzorczych w odniesieniu do sprawozdań finansowych za rok 2014, ESMA/2014/1309, 28 października 2014 r.

²² Ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 846) wprowadzająca Dział IIIa Ordynacji podatkowej „Przeciwdziałanie unikania opodatkowania”

²³ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (j.t. Dz. U. z 2017 r. poz. 201, z późn. zm.)

²⁴ Patrz również Komunikat UKNF w sprawie wpływu przepisów o przeciwdziałaniu unikania opodatkowania na sprawozdania finansowe emitentów papierów wartościowych, www.knf.gov.pl, zakładka: Dla rynku/Stanowiska Urzędu/Rynek kapitałowy

²⁵ Ostrzeżenie Ministerstwa Finansów przed optymalizacją podatkową z wykorzystaniem wartości firmy (nr 002/17) z 22 maja 2017, opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Finansów.

rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 16
Wszystkie jednostki stosują MSSF 16 najpóźniej wraz z rozpoczęciem pierwszego roku obrotowego rozpoczynającego się dnia 1 stycznia 2019 r. lub później.

- 2) Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/1987 z dnia 31 października 2017 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 15
Wszystkie jednostki stosują zmiany do MSSF 15 najpóźniej wraz z rozpoczęciem pierwszego roku obrotowego rozpoczynającego się dnia 1 stycznia 2018 r. lub później.
- 3) Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/1988 z dnia 3 listopada 2017 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej 4
Wszystkie jednostki stosują zmiany do MSSF 4 najpóźniej wraz z rozpoczęciem pierwszego roku obrotowego rozpoczynającego się dnia 1 stycznia 2018 r. lub później.
- 4) Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/1989 z dnia 6 listopada 2017 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości 12
Wszystkie jednostki stosują zmiany do MSR 12 najpóźniej wraz z rozpoczęciem pierwszego roku obrotowego rozpoczynającego się dnia 1 stycznia 2017 r. lub później.
- 5) Rozporządzenie Komisji (UE) 2017/1990 z dnia 6 listopada 2017 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1126/2008 przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do Międzynarodowego Standardu Rachunkowości 7
Wszystkie jednostki stosują zmiany do MSR 7 najpóźniej wraz z rozpoczęciem pierwszego roku obrotowego rozpoczynającego się dnia 1 stycznia 2017 r. lub później.

Pełny wykaz rozporządzeń Komisji Europejskiej, dotyczących MSSF, dostępny jest na [stronie internetowej Komisji Europejskiej](#):

(www.ec.europa.eu, zakładka: Amending and supplementary acts / acts adopted on the basis of regulatory procedure with scrutiny (RPS))

lub poprzez strony internetowe:

- [Komisji Nadzoru Finansowego](#) (www.knf.gov.pl, zakładka: Dla rynku / Regulacje i praktyka / Regulacje UE i dokumenty powiązane / Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (IFRS/IAS) / Individual RPS acts adopting international accounting standards (IFRS/IAS) and related interpretations (IFRIC),

- [Ministerstwa Finansów](http://www.mf.gov.pl) (www.mf.gov.pl, zakładka: Działalność / Rachunkowość / Międzynarodowe Standardy Rachunkowości / Rozporządzenia Komisji Europejskiej przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości).

8.7. Jednolity elektroniczny format sprawozdawczy

Przypominamy, że na mocy art. 4 ust. 7 Dyrektywy Transparency ze skutkiem od 1 stycznia 2020 r. wszyscy emitenci, których instrumenty finansowe dopuszczone są do obrotu na rynku regulowanym na terytorium Unii Europejskiej zobowiązani będą do sporządzania raportów rocznych w jednolitym elektronicznym formacie sprawozdawczym (*ang. European Single Electronic Format, dalej: ESEF*). 18 grudnia 2017 r. ESMA opublikowała raport końcowy w sprawie wprowadzenia ESEF wraz z projektem regulacyjnych standardów technicznych (*ang. Regulatory Technical Standard dalej: RTS*) określającym ESEF oraz informacją o wynikach przeprowadzonych testów²⁶.

Zgodnie z projektem RTS raporty roczne wszystkich emitentów powinny być przygotowane w standardzie XHTML. Wyjątek stanowią skonsolidowane sprawozdania finansowe sporządzone zgodnie z MSSF, będące częścią raportów skonsolidowanych, które dodatkowo powinny być oznaczone w rozszerzalnym języku sprawozdawczości finansowej (*ang. eXtensible Business Reporting Language, dalej XBRL*). Znaczniki XBRL mają być wbudowane w dokument w formacie XHTML z użyciem technologii Inline XBRL (iXBRL)²⁷. Przez pierwsze dwa lata w XBRL będą musiały być oznaczane jedynie podstawowe części skonsolidowanego sprawozdania finansowego (*ang. primary statements*), tj. sprawozdanie z sytuacji finansowej, sprawozdanie z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów, sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym oraz sprawozdanie z przepływów pieniężnych, a także podstawowe informacje o emitencie oraz informacje o sprawozdaniu finansowym. Po tym okresie obowiązek ten obejmie również pozostałe części skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

9. PODSUMOWANIE

Działania nadzorcze w obszarze sprawozdawczości finansowej prowadzone w 2017 roku koncentrowały się na:

- analizie sprawozdań finansowych za rok obrotowy 2016 oraz I półrocze roku obrotowego 2017 wybranych emitentów papierów wartościowych niebędących funduszami inwestycyjnymi, pod kątem oceny ich zgodności z obowiązującymi regulacjami dotyczącymi raportowania finansowego,
- wydawaniu zaleceń w związku z zaobserwowanymi podczas analizy brakami i nieprawidłowościami w zakresie stosowania zasad (polityki) rachunkowości i dokonywania

²⁶ Final Report on the RTS on the European Single Electronic Format (ESMA32-60-204)

²⁷ Patrz również Komunikat w sprawie publikacji przez ESMA nowych dokumentów dotyczących ESEF: www.knf.gov.pl, zakładka: Dla rynku/Regulacje i praktyka/Dokumenty ESMA

ujawnień w sprawozdaniach finansowych, w celu zaprzestania przez emitenta naruszania obowiązków informacyjnych,

- prowadzeniu postępowań administracyjnych w związku z podejrzeniem wystąpienia przesłanek naruszenia przepisów o sprawozdawczości.

Na podstawie przeprowadzonej w 2017 roku analizy sprawozdań finansowych, która objęła ponad 22% emitentów papierów wartościowych podlegających naszemu nadzorowi, zidentyfikowaliśmy obszary, w których najczęściej pojawiały się niezgodności z obowiązującymi regulacjami dotyczącymi raportowania finansowego. W okresie objętym tym raportem podstawowym środkiem nadzorczym służącym poprawie jakości sprawozdań finansowych w ww. obszarach było wydawanie emitentom zaleceń. Raport zawiera szczegółowe omówienie zagadnień stanowiących ich przedmiot. Najważniejsze z nich związane były z instrumentami finansowymi (w tym dotyczące ujawnień w zakresie ryzyka oraz utraty wartości), zagrożeniem kontynuacji działalności oraz utratą wartości aktywów niefinansowych.

W niniejszym raporcie oprócz obszarów, które wymagają poprawy przedstawiliśmy również zagadnienia, na które należy zwrócić uwagę przy sporządzaniu sprawozdań finansowych za rok obrotowy 2017 i kolejne okresy sprawozdawcze. Wśród wymienionych zagadnień na szczególną uwagę zasługuje wdrożenie nowych standardów: MSSF 9 i MSSF 15, które w znaczny sposób zmieniają dotychczasowe zasady w zakresie ujmowania instrumentów finansowych i przychodów. Emitenci powinni dołożyć wszelkich starań aby w sprawozdaniach finansowych za rok obrotowy 2017 ujawnić ilościowy wpływ początkowego zastosowania tych standardów.

Liczymy na to, że publikacja raportu przyczyni się do podniesienia jakości sprawozdań finansowych emitentów papierów wartościowych, w tym do spójnego stosowania odpowiednich ram sprawozdawczości finansowej i osiągnięcia przez emitentów wyższego poziomu zgodności z wymogami dotyczącymi sprawozdawczości. Zachęcamy emitentów i biegłych rewidentów do zapoznania się z tym dokumentem przed publikacją raportów rocznych za rok 2017.

Zagadnienia, o których mowa w raporcie prezentowane są również na seminarium dla uczestników rynku finansowego, organizowanym corocznie przez UKNF w ramach inicjatywy CEDUR (Centrum Edukacji dla Uczestników Rynku), a także na spotkaniach z biegłymi rewidentami.

Oczekujemy, że poprawa jakości sprawozdań finansowych przełoży się na zwiększenie zaufania inwestorów do informacji zawartych w raportach okresowych przekazywanych do publicznej wiadomości.

SPIS TABEL

<i>Tabela 1. Liczba emitentów, których sprawozdania finansowe podlegały analizie okresowej w latach 2015-2017.....</i>	<i>8</i>
<i>Tabela 2. Liczba emitentów, których sprawozdania finansowe zostały poddane analizie okresowej w 2017 roku, w podziale na rodzaj analizy.....</i>	<i>9</i>
<i>Tabela 3. Liczba emitentów z zastrzeżeniami lub odmową wyrażenia opinii w odniesieniu do rocznych sprawozdań finansowych za lata obrotowe 2014-2016.....</i>	<i>12</i>
<i>Tabela 4. Liczba emitentów z zastrzeżeniami lub odmową wyrażenia wniosku w raporcie z przeglądu w odniesieniu do sprawozdań finansowych za I półrocze lat obrotowych 2014-2017.....</i>	<i>13</i>

SPIS WYKRESÓW

<i>Wykres 1. Liczba emitentów, których roczne sprawozdania finansowe / śródroczne sprawozdania finansowe zostały poddane analizie okresowej w latach 2015-2017.....</i>	<i>8</i>
<i>Wykres 2. Tematyka zastrzeżeń zawartych w sprawozdaniach z badania sprawozdań finansowych za rok obrotowy 2016</i>	<i>13</i>
<i>Wykres 3. Tematyka zastrzeżeń zawartych w raportach z przeglądu sprawozdań finansowych emitentów za I półrocze roku obrotowego 2017</i>	<i>14</i>
<i>Wykres 4. Tematyka zaleceń wydanych w 2017 roku</i>	<i>25</i>

URZĄD KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO
Plac Powstańców Warszawy 1
00-950 Warszawa

tel. (+48 22) 262-50-00
fax (+48 22) 262-51-11 (95)
e-mail: knf@knf.gov.pl

www.knf.gov.pl